

Palmekommissionen (1994:12)

Per Kjellsson

9

PROMEMORIA (PM 10:6)

1996-05-21

"POLISSPÅRET"

(Ersätter PM 10:5. De väsentliga ändringarna har markerats med streck i kanten)

aknas: 39, 48, 50, 56 / Efterlev. 990915. PD.

"POLISSPÅRET"

Inledning

I spåren efter mordet på Olof Palme har många privatutredare engagerat sig i spaningarna efter statsministerns baneman. Ingen händelse i Sverige i modern tid torde på ett så intensivt och omfattande sätt ha engagerat ett så stort antal enskilda personer. Drivkraften i engagemanget varierar självfallet. För de mera aktiva privatutredarna förefaller motivationen främst vara ett intensivt rättspatos och hoppet att nå fram till sanningen, parat med en frustration över de grundläggande och uppseendeväckande misstag som de brottsutredande myndigheterna gjorde sig skyldiga till redan under mordnatten och fortsättningsvis under den första tiden av spaningarna. Ett starkt motiv utgör givetvis också det förhållandet att mördaren trots ett decennium av arbete inte kunnat återfinnas.

Mängder av böcker, artiklar, program i radio och TV har producerats och mångfalden av teorier om vad som döljer sig bakom mordet och gärningsmannen är frapperande. Det rör sig om utländska säkerhetstjänster, internationellt inhyrda professionella mördare anlitade av extrema organisationer, ljusskygga element i vapenhandlares tjänst, vår egen säkerhetspolis, officerare i det svenska försvaret, grupper inom det socialdemokratiska partiet, enskilda galningar, och inte minst poliser vid Stockholms polismyndighet och inom andra distrikt, litet oegentligt sammanfattat under den enhetliga beteckningen polisspåret. Oegentligt därför att många av uppslagen mot polismän

inte har något samband alls med varandra, medan andra har ett sådant samband att de skulle kunna betecknas som ett polisspår.

Vad som skrivits har naturligtvis satt sina spår i allmänhetens uppfattning. I det vanliga umgängeslivet hörs inte sällan teorier med innebörd av ovan angivet slag och att folk i allmänhet påverkats av vad som skrivits i saken framstår ofta som uppenbart. Detta måste ju också ha varit en del av motivet till engagemanget hos privatutredare och debattörer, att väcka debatt och opinion i enlighet med sina åsikter, och påverka brottsutredningen i önskad riktning. Även högt uppsatta personer i samhällets översta skikt har därvid givit offentlighet åt sina åsikter och därigenom skapat en än större legitimitet till uppgifterna. Att medierna och den offentliga debatten kan ha bidragit till att skapa och vidmakthålla en misstro bland allmänheten mot polisens vilja och förmåga att lösa mordet står nog helt klart.

Det är nog heller ingen överdrift att säga, att tillsättandet av denna kommission har drivits fram av både seriös granskning av brottsutredningen och mindre sakliga spekulationer, som under åren ymnigt förekommit beträffande olika s.k. spår i brottsutredningen. Och därvidlag torde det s.k. polisspåret ha spelat en avgörande roll.

Huruvida misstron har fog för sig är givetvis beroende av vilka omständigheter som åberopas till stöd för misstron, eller på vilka grunder framförda anklagelser vilar.

Kommissionen har som en metod för att få information från de mest framträdande privatutredarna anordnat en hörning, vid vilken personer som deltagit i den offentliga debatten och framfört kritik och synpunkter inbjudits, liksom även ett antal personer

som tillskrivit kommissionen med begäran om att få företräda. Hörningen, som till stor del var offentlig, var välbesökt och många tankeväckande föredrag hölls. Därutöver har kompletterande samtal förekommit med enskilda utredare, och utfrågning av personer som varit eller är ansvariga i brottsutredningen har skett. Kommissionen har vidare läst ett antal böcker, tidskrifter och artiklar som skrivits angående mordet på Olof Palme samt tagit del av TV-program i samma ämne.

En del av vad kommissionen därvid fått ta del av är ganska fantasifulla beskrivningar utan förankring till brottsplatsen eller ens i verkligheten. Exempel härpå är påståenden om att personer i Olof Palmes familj tillsammans med Olof Palme planerat och genomfört dödsskjutningen, att han skjutits framifrån och att kulan skall ha exploderat, eller möjligen imploderat, inne i kroppen och inte lämnat densamma. Sådana teorier har kommissionen av naturliga skäl inte ägnat någon närmare granskning utan avfärdat som fantasier.

Andra debattörer har framfört synpunkter och påpekanden som i och för sig är så anmärkningsvärda att de måste ses med skepsis, men som ändå är av det slag att framförda uppgifter och påståenden har granskats, främst på grund av den spridning som uppgifterna fått.

Ytterligare ett antal engagerade personer har framfört konkreta och preciserade omständigheter med intressanta teorier om motiv. Sådana uppslag har livligt diskuterats inom kommissionen och granskning av uppgifterna har gjorts i den omfattning som ansetts påkallad och möjlig med hänsyn till arten av uppgifterna.

Kommissionen har dock inte sett som sin uppgift att

kontrollera varje enskilt uppslag som framförts. Varken tid eller resurser har funnits till en så omfattande granskning. Vad kommissionen främst inriktat sig på är substansen i de uppgifter som cirkulerat i den allmänna debatten och om de är sådana till sitt innehåll att de - med eller utan fog - skulle kunna tänkas sätta spår i form av en allmän misstro mot polisens och samhällets vilja och förmåga att lösa mordgåtan och finna mördaren.

Syftet med granskningen av s.k. polisärenden

I den allmänna debatten, i tidningspressen, i radio och TV, och även i den hörning som kommissionen anordnade, har ofta framförts tips, som innebär att enskilda polismän, eller grupper av polismän, utpekas som misstänkta för delaktighet i mordet på statsministern. I regeringens beslut om att tillsätta kommissionen betonas också uttryckligen att uppdraget omfattar även en uppföljning av den tidigare parlamentariska kommissionens särskilda granskning av brottsutredningen vad gällde misstankar om polismäns eventuella medverkan till mordet. Avsikten med den redogörelse av granskningsarbetet beträffande det s.k. polisspåret, som är central för kommissionens arbete, är att så långt möjligt offentligt redovisa vad förundersökningen i detta hänseende innehåller och vilka utredningsåtgärder som vidtagits. Redan en sådan öppen redovisning - med endast de hänsyn till sekretess som oundgängligen krävs främst av hänsyn till brottsutredningen - bör ha den effekten att var och en själv kan bilda sig en godtagbar uppfattning om innehållet i tipsen och om polisens arbete med tipsen. Målsättningen har varit att därigenom förhindra dels att osakliga och felaktiga uppgifter sprids, och dels att obefogad kritik och misstro riktas mot de brottsutredande myndigheterna.

Till undvikande av varje missförstånd bör här framhållas att avsikten naturligtvis inte varit att kväva sakligt underbyggd kritik mot de brottsutredande myndigheterna.

Avsikten har alltså varit att genom en detaljgranskning av polisärendena dels redovisa det huvudsakliga innehållet i "spåren" och vilka utredningsåtgärder som vidtagit, dels ock göra en bedömning i vad mån tipsen har utretts i den omfattning som kan anses påkallad i belysning av omständigheterna i det enskilda tipset och vad som i övrigt är känt. I de fall polisärenden blivit publika "spår" har kommissionen i ett särskilt avsnitt gjort en mera detaljerad redovisning med en bedömning av framförda fakta i belysning av vad som blivit känt genom granskningen av brottsutredningen.

Metoder och urval

Vad som avses med polisspåret är inte entydigt. I detta sammanhang avses sådana tips som förundersökningsregistrerats i brottsutredningen om polismäns eventuella delaktighet i mordet på Olof Palme.

I tiden före den 1 mars 1988, innan kriminalkommissarie Hans Ölvebro tillträdde som spaningsledare, handlades sådana tips av säkerhetsavdelningen vid Rikspolisstyrelsen (RPS), numera Säpo. Den närmare handläggningen hos Säpo, och frågor i anslutning därtill, redovisas i ett särskilt avsnitt om Säpo:s roll i mordutredningen. Därefter har uppslag om polismäns eventuella delaktighet i mordet handlagts, såsom likställda andra tips, av den s.k. Palme-gruppen under ledning av Hans Ölvebro.

Förundersökningsledaren, i detta fall chefsåklagaren

Anders Helin, har enligt vad han själv uppgivit granskat samtliga s.k. polisärenden. Ungefärligen en gång per år har han kontinuerligt granskat nytillkommande ärenden.

I det datoriserade register som Palme-gruppen förfogar över har samtliga uppslag vari polismän utpekats försetts med ett prefix, som gjort det möjligt att få ut en lista upptagande alla ärenden. Det rör sig om tillhoppa cirka 160 uppslag, innefattande omkring 130 polismän, mot vilka det företagits utredningsåtgärder i varierande utsträckning med anledning av tips som inkommit.

Samtliga sådana förundersökningsregistrerade polisärenden har granskats av kommissionen. I huvudsak har granskningen ägnats åt att gå igenom handlingarna i ärendena. Det har tillgått på det sättet att kommissionens sekretariat tagit del av allt förundersökningsregistrerat material som rör polisärendena och utifrån den genomgången upprättat sammanfattningar av innehållet i vart och ett av ärendena. Sammanfattningarna har tillställts ledamöterna och experterna tillsammans med promemorior, som utgjort underlag för kommissionens redovisning. Vid sammanträden som behandlat promemoriorna har aktuellt förundersökningsmaterial varit tillgängligt för kommissionens ledamöter och experter. Sekretariatet har dessutom i ett antal fall haft kontakt med framförallt personer inom Palme-gruppen och i något fall åklagare för att få förtydliganden eller på enklaste sätt få bistånd med att hitta uppgifter i förundersökningen med hjälp av det datoriserade register som förs.

Vidare har ett ganska stort antal personer, som haft upplysningar att lämna i frågor rörande detta avsnitt, företrätt inför kommissionen, i dess helhet eller genom sekretariatet, och hörts. Bland dem kan

här nämnas länspolismästaren P G Näss, f.d.
 länspolismästaren Hans Holmér, f.d. chefsåklagaren K
 G Svensson, poliskommissarierna Werner Berggren och
 Rolf Fredriksson, kriminalinspektörerna Jan Sundström
 och Sören Morberg, polisinspektörerna Ulf Helin och
 Jan Hedlund, cheföverläkaren Thomas Ihre,
 datakonsulten och systemförvaltaren Ken Henriksson...

Sekretariatet har dessutom haft möjlighet att hos
 Säpo granska ett ärende rörande polisiära
 säkerhetsförhållanden, i vilket finns vissa samband
 med uppgifter i mordutredningen.

I något fall har det vid granskningen kunnat
 konstateras att ett ärende inte registrerats som ett
 s.k. polisärende. Ibland har man hänvisat till
 tekniska orsaker, såsom att programmet för
 registrering inte tillåtit flera än ett visst antal
 tecken, och i andra fall har någon absolut förklaring
 inte kunnat lämnas.

Det bör dock hållas i minnet att en registrering av
 ärenden som rör poliser inte ursprungligen fördes på
 ett speciellt sätt utan att det gjorts i efterhand.
 Den för registret ansvarige kriminalinspektören Per-
 Olov Palmgren har uppgivit att särmarkeringen för
 polisärenden skedde först efter Palme-gruppens
 bildande. Utrymme för förklarliga misstag kan inte
 uteslutas och någon garanti för att alla ärenden
 granskats kan inte lämnas. Ibland kan det också vara
 fråga om en bedömning huruvida ett ärende bör
 redovisas som ett polisärende.

Polisspåret - en översiktlig redovisning

Ett mycket stort antal uppslag - i själva verket det
 allt övervägande antalet - har som ingångstips sådana
 uppgifter som sakligt sett måste bedömas som ganska

tunna och i många fall även till synes icke relevanta i förhållande till mordet. Som exempel på sådana tips följer här en summering av ett antal uppslag, som typiskt sett har svag anknytning till brottet.

I ett fall har en uppgiven kommissarie vid Säpo i december 1985 inför två för honom obekanta damer uttalat sig om Palme och dennes påstådda vanor. Kommissarien har inte kunnat identifieras, men många sakuppgifter som denne påstås ha lämnat har visat sig felaktiga (D 1453:1). I ett annat fall förekommer en uppgift i tredje led, att en polisman vid en fest skulle ha sagt att han haft kännedom om att Palme skulle mördas. Den utpekade polismannen har hörts, och därvid har kunnat konstateras att ett missförstånd troligen uppkommit (D 1866:1).

I andra fall innebär ingångstipset i huvudsak att någon polisman uttalat sig på ett besvärande sätt om socialdemokratin, om Olof Palme, eller om mordet, eller att någon polis uttalat åsikter som av uppgiftslämnaren bedömts höra hemma på yttersta högerkanten (D 12673:2, D 13232:2, D 14436:3, D 14462:3, D 14899:2, D 15020:3, D 15435:3, D 2378:1, D 41:1, D 7841:2, I 14821:2, I 14866:2, I 4081:1, I 9490:2, M 2901:1). Ibland har uppgifterna bekräftats och i andra fall har de inte kunnat beläggas. I samtliga nu angivna fall har vidtagna utredningsåtgärder inte fört saken framåt.

I ytterligare ett antal ärenden har det räckt för uppgiftslämnaren att påpeka att polismannen uppträtt underligt, eller haft missbruksproblem och uppträtt våldsamt, eller att en polisman varit lik vad som kallats fantombilden, ofta oklart vilken av de två publicerade bilderna som avsetts, ibland kombinerat med uppgift om vapenintresse (D 12213:2, D 13618:3, D 14449:3, D 14531:3, D 3772:1, D 4227:1, D 5638:1, D 5652:1, D 6818:1, D 7128:1, D 7325:1, D 9440:2, I

1905:1, I 4982:1, I 5407:1, M 15071:3, M 16012:3, M 2081:1, M 2103:1, M 2794:1, M 2825:1, M 2973:1, M 3705:1, M 3796:1, M 4335:1, M 4504:1, M 4541:1, M 5459:1, M 6907:1, M 6919:1, M 6933:1, M 7831:2, M 7840:2, N 3139:1). I ett fåtal ärenden har det bedömts finnas så mycket "näring" i tipsen att en ganska ingående undersökning vidtagits med förhör, alibikontroll, registerkontroll, provskjutning av vapen i förekommande fall m.m. Inte heller nu angivna utredningar har fört saken framåt i någon för brottsutredningen avgörande riktning.

I en del fall har några sakliga omständigheter egentligen inte alls angivits för tipset i fråga, såsom att en viss polismans förehavanden under mordnatten borde granskas, att en kollega förmedlat en obehagskänsla, eller att en polisman är extrem, eller att någon haft funderingar om en polisman som han velat förmedla (D 10074:2, D 13888:3, D 14562:3, D 4895:1, D 7096:1, D 7957:2). Undersökningarna har av naturliga skäl generellt sett varit mera begränsade i dessa fall, men även här förekommer förhör med den utpekade och alibiförhör i förening med kontroll av register och tjänstgöring vid tiden för mordet. Inte i något fall har utredningarna fört saken framåt.

Ett par ärenden upptar uppslag om polismän som blivit avskedade eller sagt upp sig på grund av domar för brottslig verksamhet. (D 600:1 m.fl. och D 7488:1). Utredningar beträffande dessa har inte givit något relevant resultat. Medlemskap i polistisk organisation (EAP) har i några fall påståtts som grund för framförda misstankar, något som visat sig sakna hållfast grund (D 10340:2, HE 12426:2).

Några ytterligare uppgifter om ingångstipsens karaktär kan vara värdefulla att känna till. Av antalet inkomna tips mot polismän, uppgående till

cirka 160, har cirka 40 varit anonyma anmälningar. I 17 ärenden har enbart likhet med utseendet på de publicerade konstruerade bilderna åberopats som skäl för misstankar mot polismän. Om likheten utseendemässigt förenas med någon annan omständighet, såsom innehav av skjutvapen, uttalad antipati mot socialdemokratin eller Olof Palme, ökar antalet ärenden till ett 30-tal. I ett 10-tal ärenden får anknytningen i tipsen till polismän anses vara mycket svag eller obefintlig, och i ytterligare ett 15-tal ärenden måste tipsen avföras som helt förvirrade. Slutligen har i cirka 30 fall den utpekade polismannen inte kunnat identifieras.

De åtgärder som vidtagits i brottsutredningen har i de flesta fall följt ett klart urskiljbart mönster. I de ärenden som den utpekade polismannen kunnat identifieras, vilket alltså inte alltid kunnat ske, har i flertalet fall en diskret undersökning gjorts huruvida den utpekade varit i tjänst vid tiden för mordet och var han i så fall befunnit sig. Om tipset innefattat påstående om likheter med beskrivning av gärningsmannen har passfoto infordrats. I många fall har också en s.k. slagning gjorts innefattande uppgifter om bl.a. vapeninnehav. I många ärenden har dessutom hållits förhör med uppgiftslämnaren, den utpekade polisen, och i mån av behov även med andra personer, exempelvis sådana som kunnat ge polismannen alibi, eller som uttalat sig om vederbörandes karaktär.

Textförfattarens bedömning

I det allt övervägande antalet ärenden av den art som ovan redovisats har en fullt tillräcklig undersökning gjorts med beaktande av de omständigheter som legat till grund för uppslagen. Det är självfallet så att en utredning angående en enskild medborgares

förehavanden, oavsett vilken yrkesgrupp denne tillhör, inte kan drivas för långt, om endast utseendemässig likhet, eller uttalad antipati mot en politisk åskådning eller mot en viss partiledare åberopas.

I 23 kap. 2 § rättegångsbalken stadgas, att under förundersökningen skall utredas, vem som skäligen kan misstänkas för brottet och enligt 6 § samma kapitel får i sådant syfte förhör hållas med envar, som antas kunna lämna upplysningar av betydelse för utredningen. Kravet är som framgår av ordalydelsen lågt satt, men en klar begränsning finns i uttrycket "av betydelse för utredningen".

Även i sådana ärenden där den åberopade omständigheten varit tunn, såsom enbart viss likhet med en publicerad konstruerad bild, eller grannens uppgift om att en viss polisman vid en fest fällt nedsättande omdömen om Olof Palme eller socialdemokratin, har påfallande många ärenden drivits förhållandevis långt med ingående förhör med såväl uppgiftslämnare, den utpekade och andra personer som kunnat bidra med upplysningar i perifera områden.

I ett fall har vidtagna utredningsåtgärder t.o.m drivits så långt att de föranlett kritik från Justitieombudsmannen (JO). Fallet rör polismannen Thomas F (M 4504:1) och bakgrunden är i korthet följande. Redan den 6 mars 1986 kontaktade en polisman spaningsledningen och påtalade att en kamrat till honom från tiden på polisskolan var mycket lik den s.k. fantombilden. Den utpekade polismannen och dennes fästmö förhördes samma dag och man konstaterade att Thomas F sedan en månad tillbaka burit mörkt helskägg och att han genom fästmön hade alibi för stora delar av dagen den 28 februari 1986 och för tiden kring mordet. Trots att Thomas F

sålunda i det närmaste kunde uteslutas som gärningsman fortsatte polis att ganska ingående granska honom, genom att hålla ytterligare förhör och infordra utredningsmaterial för att syna hans bakgrund. En olaglig husrannsakan gjordes och tjänstevapnet omhändertogs på tvivelaktigt faktaunderlag. JO uttalade kritik och konstaterade vid sin granskning att det var svårt att värja sig mot intrycket att man gått onödigt bryskt till väga mot Thomas F.

I några undantagsfall har å andra sidan kunnat iakttagas att ytterligare någon kompletterande åtgärd kunde ha ifrågasatts. I ett polisärende har en utpekad polisman påståtts bl.a. inneha en revolver och ammunition av den typ som användes vid mordet. I ärendet företogs kompletterande förhör med uppgiftslämnaren, inhämtande av referenser, kontroll hos Säpo och med vapenregistret m.m. En ganska grundlig utredning gjordes sålunda och den utpekade kunde uteslutas som gärningsman med hänsyn till hans utseende, men påståendet om innehav av ammunitionen står fortfarande obesvarat (I 1905:1). I några andra ärenden framgår inte klart varför kontrollförhör med andra personer, som skulle kunna verifiera den utpekade polismannens uppgifter, inte hållits på samma sätt som i flertalet ärenden (exempelvis M 2794:1). Handläggningen står i bjärt kontrast till den alibi-kontroll som gjorts mot exempelvis den polisman, som enligt det inkommande tipset i princip endast uppvisade likheter med polisens konstruerade bild. Såväl den utpekade polismannen som andra personer hördes, och ytterligare kontroller vidtogs innan polismannen avfördes från utredningen (M 2973:1). En i det närmaste lika noggrann granskning gjordes av en polisman, som endast påstods vara lik den s.k. skuggan (M 3796:1).

I enstaka fall får utredningen sägas ha varit klart

otillräcklig (I 12085:2). Följande exempel får här åskådliggöra vad som avses. Enligt ett tips från en kollega hade en viss polisman innehaft en revolver .357 Magnum och uppvisat den för kollegan under förhållanden som gav denne intrycket av att allt inte stod rätt till med vapnet. Den utpekade polismannen är dömd för myndighetsmissbruk och det framgår inte av handlingarna om han fortfarande har kvar sin anställning hos polisen.

Vad utredningen visat är endast att vederbörande haft en Smith & Wesson .357 Magnum vid tiden för mordet och att han fortfarande innehaft revolvern när den visades upp den 7 april 1986, men att han enligt kontroll med vapenregistret i december 1989 ej innehade något licenspliktigt vapen. I det sålunda refererade ärendet är det inte möjligt att uttala sig alls, huruvida det finns någon substans i uppslaget.

Sammantaget kan i detta fall konstateras att det finns klara brister i det förhör som gjorts med uppgiftslämnaren, att någon undersökning av hans tjänstgöringsförhållanden vid tiden för mordet inte synes ha gjorts, och att den utpekade polismannen av oklar anledning inte hörts, trots att han fått visa upp vapnet i fråga vid en lokal polismyndighet.

Sammanfattningsvis har dock det allt övervägande antalet tips, varom här är fråga, granskats och utretts av polis och åklagare i den omfattning som kan bedömas erforderligt med beaktande av omständigheterna i det särskilda fallet. Som framgår av ovan redovisade exempel är det självklart så, att utrymme för olika bedömningar måste få finnas i fråga om ytterligare utredningsåtgärder bort ha vidtagits, eller huruvida beslutade åtgärder sträckt sig för långt. Den granskning som gjorts har dock givit det bestämda intrycket att utredningsinsatserna i många fall drivits längre än vad som varit motiverat

utifrån tipsens sakligt sett ofta ganska tunna innehåll. I vart fall hör det till undantagen att utredningsinsatserna varit för begränsade. Eventuella påståenden om att polisärenden generellt sett inte utretts tillräckligt noggrant saknar sålunda fog.

Särskilt om vissa s.k. polisspår

I detta avsnitt skall några särskilt utvalda polisärenden, som ofta återkommit som publika s.k. polisspår, redovisas mera detaljerat med en bedömning av framförda fakta och påståenden i belysning av vad som för kommissionen blivit känt genom granskningen av brottsutredningen.

Affären Borlänge

En av de mest framträdande kritikerna mot de brottsutredande myndigheterna har varit journalisten Sven Anér, av många ansedd som primus motor inom den skara kritiker som offentligt debatterat mordet på Olof Palme och brottsutredningen. Sven Anér har givit ut bl.a. böckerna Polisspåret (Bokskogens förlag, 1988), Affären Chamonix (Bokskogens förlag, 1992) och Affären Borlänge (Bokskogens förlag, 1995). Han har också givit ut dokumentsamlingen Fyra Nycklar, och han publicerar regelbundet nyhetsbrevet Palme-nytt. Polisspåret och Affären Borlänge behandlar huvudsakligen f.d. länspolismästaren Hans Holmérs uppgift, att han vistades i Borlänge under mordnatten. Affären Chamonix behandlar uppgiften om att f.d. ambassadören Carl Lidbom, sedan han fått kännedom om mordet, rest till skidorten Chamonix i franska alperna för att hämta hem makarna Palmes son Mattias.

I boken Polisspåret och Affären Borlänge har Sven Anér gjort gällande att Hans Holmér, spaningschefen

under det första året av mordutredningen, inte såsom han själv hävdade befann sig i Borlänge när mordet förövades. I själva verket befann sig Hans Holmér enligt Sven Anér troligen i Stockholm. Där skulle han ha passerat mordplatsen tillsammans med sin chaufför endast sju minuter efter mordet.

Bakgrunden är i stort sett följande. Hans Holmér hade sedan lång tid anmält sig till Vasaloppet, i vilket han enligt uppgift deltagit i obruten följd under 18 år. Fredagen den 28 februari 1986 begav han sig med bil tillsammans med en kvinnlig vän till Dalarna. De stannade i Borlänge och tog in på Scandic Hotel. Han hade vidare bokat rum i Sälen påföljande natt och sambandscentralen vid stockholmspolisen hade underrättats av honom om vad han skulle göra i helgen. Enligt vad Hans Holmér uppgivit i förhör inför Juristkommissionen fick han reda på mordet av en receptionist vid 7-tiden på morgonen den 1 mars 1986. Han ringde Stockholm och fick uppgiften bekräftad, varefter han satte sig i bilen och körde till Stockholm dit han anlände kl 10.50.

Vilka slutsatser som Sven Anér dragit av påståendet att Hans Holmér inte varit i Borlänge vid tiden för mordet har inte, i vart fall offentligt, klart uttalats, men inför företrädare för kommissionen har Sven Anér den 1 juni 1995 förklarat att mordet på Olof Palme genomförts i form av en politisk statskupp med Hans Holmér och Carl Lidbom som överstelöjtnanter i organisationen.

De direkta omständigheter som enligt Sven Anér visar att Hans Holmér inte befann sig i Borlänge kan sammanfattas sålunda.

Ingen vid hotellet i fråga har till Sven Anér kunnat bekräfta att Hans Holmér övernattat på hotellet natten mellan den 28 februari och den 1 mars 1986.

Tvärtom har han fått uppgift från personal vid hotellet att ingen med namnet Hans Holmér övernattat den aktuella natten. Den utpekade chauffören åt Hans Holmér har för några namngivna personer berättat, att han sju minuter efter mordet tillsammans med Hans Holmér lämnade mordplatsen i bil.

Dessutom förekommer det enligt Sven Anér märkliga omständigheter kring den skriftliga dokumentationen som finns beträffande Hans Holmérs vistelse på hotellet. På det maskinskrivna kvittot beträffande det av Hans Holmér förhyrda hotellrummet noteras enbart den 28 februari 1986 som både in- och utcheckningsdag. Detta visar enligt Sven Anér att Hans Holmér lämnade hotellet redan samma dag han skrev in sig i hotellet. Och den Eurocardnota som presenterats avseende betalning av rummet har enligt Sven Anér förfalskats av poliser i avsikt att ge Hans Holmér ett falskt alibi för mordnatten.

Med anledning av vad som sålunda påstods vidtog Palme-gruppen inom ramen för förundersökningen vissa utredningsåtgärder beträffande Hans Holmérs vistelse under mordnatten.

Med stöd av beslut fattat av biträdande riksåklagaren Axel Morath om beslag omhändertogs på Scandic Hotel den 27 november 1990 i närvaro av receptionschefen dels en anmälningsblankett Nordiska gäster, dels kopia av hotellräkning för rum 105 den 28 februari - 1 mars 1986, och dels kopia av Eurocard-nota.

Av anmälningsblanketten framgår att en person skrivit in sig som Hans Holmér med ankomstdag den 28 februari och avresedag påföljande dag (kan även läsas som den 11 mars, men troligen har det blivit ett skrivfel) och att han tilldelats rum 105 för två personer. Vidare anges på blanketten Hans Holmérs adress och telefon i Stockholm.

Den maskinstämplade kopian av hotellräkningen upptar överst anteckningar bl.a. om att den avser Hans Holmér, med hemvist i Stockholm, rum 105. Ankomstdagen är angiven till den 28 februari och avresedagen till den 1 mars, antalet personer till två och priset för rummet till 335 kr. Tillsammans med kostnad för telefon, uppgående till 9 kr 60 öre, slutar hotellräkningen på 344 kr 60 öre. Vid slutsumman finns angivet "EURO".

Enligt Eurocard-notan har betalning till Scandic Hotel å 344 kr 60 öre skett den 1 mars 1986 med Eurocardkort utställt på Hans Holmér och undertecknat av densamme. Signaturen EB finns antecknad på notan.

Den 28 november 1990 förhöordes receptionisten som tjänstgjorde vid tiden i fråga om sina iakttagelser morgonen den 1 mars 1986 i receptionen på Scandic Hotel i Borlänge. Genom hennes uppgifter framkom att en person, som hon senare vagt känt igen som Hans Holmér, kom ner till receptionen, att hon då informerade honom om att Palme hade mördats, att personen ringde ett samtal, och att han därefter återvände till Stockholm. Receptionisten bekräftade också sin signatur på Eurocard-notan i fråga.

Hans Holmérs tidigare chaufför förklarade i förhör den 7 december 1990 att han inte var Hans Holmérs chaufför under Dalaresan till Vasaloppet.

Av förundersökningen framgår vidare att chauffören tidigare tjänstgjort åt Hans Holmér, men redan i slutet av 1985 omplacerades han av personliga skäl. Med ledning av bl.a. övertidsjournaler har visats att i vart fall efter den 15 januari 1986 har chauffören inte tjänstgjort hos Hans Holmér.

Den 23 juli 1991 begärde Palme-gruppen vid "Statens kriminaltekniska anstalt" att signaturen EB på

Eurocardnotan skriftprovsmässigt skulle jämföras med text på annan handling som redan fanns på anstalten, och att ett utlåtande från undersökningen skulle tillställas Palme-gruppen. Den 2 augusti 1991 meddelade Nils Ångström vid SKL att även om det inte var möjligt att påstå att receptionisten fyllt i "slipen", fanns det inget som tydde på att någon (annan) skulle ha gjort det (D13303-13-14).

Genom polisförhör den 21 augusti 1991 med receptionschefen vid Scandic Hotel i Borlänge har dessutom framkommit bl.a. att hon inte tyckte sig ha någon anledning att bekräfta eller undersöka om Hans Holmér hade bott på hotellet; deras policy är att inte lämna ut sådana uppgifter. Dock är det mycket möjligt att hon till privatpersoner sagt att Hans Holmér inte vistades på hotellet.

Påståendet att Hans Holmér inte befann sig på Scandic Hotel kvällen den 28 februari 1986 innefattar naturligtvis någonting mycket mera och allvarligare än enbart detta förhållande, särskilt i belysning av att offentlig spridning givits åt icke verifierade uppgifter om att Hans Holmér i själva verket fanns på Sveavägen sju minuter efter mordet. Sven Anér har ju också inför kommissionen förklarat sin uppfattning om Hans Holmérs delaktighet i mordet. Korrespondensen från Sven Anér bl.a. till personer i brottsutredningen innefattar dessutom påståenden om att ett antal polismän gjort sig skyldiga till brottsliga handlingar genom att fabricera falska dokument, som oriktigt skulle utvisa var Hans Holmér vistades vid tiden för mordet.

När det gäller frågan om de påstått förfalskade dokumenten bygger misstron i huvudsak på dels muntliga uppgifter som han fått vid telefonsamtal med

"alla inblandade på Scandic", bl.a. från den under mordnatten tjänstgörande receptionisten och receptionschefen, vilka enligt Sven Anér i vart fall inte bekräftat att Hans Holmér varit på hotellet den 28 februari 1986, samt det förhållandet att den maskinstämplade hotellräkningen visat den 28 februari både som incheckningstid och avresedag. Dessutom menar han att vissa andra omständigheter stödjer hans tes.

Hans Holmérs uppgift om att han vistades på Scandic hotell i Borlänge vinner stöd av flera skriftliga handlingar. Mot bakgrund härav måste påståenden om motsatsen bedömas kritiskt.

Uppgiften om Hans Holmérs vistelse på hotellet vinner dessutom stöd av polisförhör med receptionisten som tjänstgjorde på morgonen. Att hon varit i tjänst stöds enligt uppgifter från receptionschefen av arbetsschema och stämpelkort. Receptionisten har dessutom bekräftat sin signatur på Eurocard-notan.

Det förhåller sig visserligen så att personal lämnat uppgifter om motsatsen vid förfrågningar av privata personer. Och ingenting har i och för sig hindrat personal att besvara sådana förfrågningar med upplysningen att de inte lämnar ut uppgifter om gäster. I polisförhör med personal på Scandic Hotell har tydligt framgått att de privata förfrågningarna om Hans Holmérs vistelse på hotellet efterhand uppfattats som trakasserier. De svar som lämnats kan - såsom framhållits av personal - mycket väl ha skett antingen därför att man inte velat lämna ut uppgifter om gäster på hotellet, eller i syfte att till slut avfärda frågeställare genom att lämna de svar som så tydligt önskats.

När åklagare sedermera beslutade om beslag av de ifrågasatta skriftliga handlingarna och höll förhör

med personal har det mycket klart framgått att hotellet haft dokumentation om Hans Holmérs vistelse och de skriftliga handlingarna har fått stöd av uppgifterna som framkommit genom förhören.

Och när det gäller tiden på hotellräkningen för avresedagen har företrädare för hotellet i polisförhör lämnat en redovisning om det vid tiden gällande icke datoriserade systemet, som till fullo förklarar att samma datum angivits som ankomst- och avresedag.

Påståendet att Hans Holmér sju minuter efter mordet befunnit sig vid mordplatsen bygger på uppgifter som Hans Holmérs tidigare chaufför skall ha lämnat. I brev ställt till dåvarande civilministern Bengt K Å Johansson den 5 september 1990 påpekade Sven Anér just det problematiska förhållandet att chauffören syntes svara vad han trodde att folk ville att han skulle svara (D 13303-2). Desto mera anmärkningsvärt framstår det att under sådana förhållanden sprida ogrundade uppgifter¹ och lägga dessa delvis till grund för anmälan om urkundsförfalskning av polismän. Påståendet om chauffören har dessutom visat sig sakna hållfast grund.

De detaljer i övrigt som påtalats, såsom att antalet transaktioner i kassaapparaten mellan Hans Holmérs ankomst och avresa varit lågt, att blanketter av hotellpersonal inte i alla delar ifyllts korrekt och att förhørsledaren antecknat felaktigt datum på en av handlingarna i ärendet säger varken i sig eller i sitt sammanhang något av betydelse för bedömningen av framförda påståenden.

Påståendet att handlingar förfalskats för att ge Hans Holmér falskt alibi saknar enligt kommissionens

¹Se t.ex. nyhetsbrevet Palme-nytt nr 10/94

bedömning helt grund. Den för ändamålet grundliga utredning som gjorts visar enligt kommissionen entydigt, att Hans Holmér vid tiden för mordet vistades på Scandic Hotel i Borlänge. Det finns ingenting som antyder att han haft någon delaktighet i mordet på Olof Palme och det saknas skäl för förundersökningsledningen att vidtaga ytterligare utredningsåtgärder i detta hänseende.

Affären Chamonix

Som tidigare nämnts är ett annat av Sven Anérs centrala spår vad han själv i sin bok betecknat som Affären Chamonix. Han har som ovan påpekats själv kopplat samman Hans Holmérs och Carl Lidboms funktioner och det finns därför anledning att i detta sammanhang redovisa även Affären Chamonix.

Bakgrunden är i korthet följande. I samband med beskedet om mordet på Olof Palme kontaktades ambassaden i Paris. Från ambassadens sida togs kontakt med representanter för den franska regeringen, som ställde ett flygplan till förfogande för att hämta hem makarna Palmes son Mattias, vilken befann sig på sportlov i Chamonix. Ambassadören Carl Lidbom begav sig tillsammans med bokförläggaren Ebbe Carlsson, som tillfälligt besökte Carl Lidbom, och ytterligare en ambassadtjänsteman till Chamonix. Där hämtades Mattias och de återvände till Paris. Från Paris flög Mattias och Ebbe Carlsson till Stockholm, dit de anlände kl. 21.20 den 1 mars 1986.

Sven Anér har bl.a. i den hörning som kommissionen arrangerat förklarat att Carl Lidboms påstående att han lånat ett flygplan för att flyga till Genève och i Chamonix hämta hem Mattias till alla delar är osant. Sven Anér har gjort gällande att Carl Lidbom, då dödsbudet nådde den svenska ambassaden, inte befann sig i Paris, att något flygplan inte ställts

till Carl Lidboms förfogande, och att Mattias med reguljärt plan flugit från Genève till Stockholm. Sven Anér har vidare hävdad att handlingar förfalskats i avsikt att oriktigt utvisa att Carl Lidbom befunnit sig i Paris och deltagit i resan till Chamoix på sätt som beskrivits.

Påståendena är - liksom uppgifterna i Affären Borlänge - redan i sig utomordentligt sensationella och av den arten att det finns anledning att ställa sig mycket skeptisk. Med hänsyn till den spridning som givits åt påståendena och de omständigheter på vilka han grundat dessa har kommissionen gjort en närmare granskning.

Kommissionen har bl.a. granskat samtliga handlingar i Utrikesdepartementets arkiv beträffande nu ifrågavarande ärende. Det visade sig vara fyra fullmatade tjocka mappar huvudsakligen bestående av korrespondens i frågan med Utrikesdepartementet.

På mordnatten uppgav Lisbeth Palme att Mattias befann sig i Chamonix. Statssekreteraren vid Statsrådsberedningen Hans Dahlgren hade telefonkontakt med ambassaden i Paris och sökte Carl Lidbom, men fick beskedet att denne för tillfället inte var där. Avsikten med samtalet var att genom Carl Lidbom på bästa sätt försöka underrätta Mattias om dödsfallet och se till att denne kom hem.

Christian Leffler, som vid tiden i fråga var andre sekreterare vid ambassaden i Paris, sökte rätt på Carl Lidbom. Enligt uppgift från Krister Kumlin vid Utrikesdepartementet, Pressbyrån, var Christian Leffler den som på svensk sida var kontaktman med franska myndigheter när det gällde praktiska arrangemang för flygningens genomförande, och genom sådana kontakter ställdes ett franska staten tillhörigt flygplan av typen M 20 Mystère till

ambassadörens förfogande.

Enligt uppgifter som Sven Anér själv tillfört akten, och som han i sin tur fått sig berättat, har från kl. 6.00 på lördagsmorgonen den 1 mars 1986 underprefekten i Bonneville Pierre-Gérard Cailly befunnit sig utanför den förläggning i Chamonix där Mattias låg och sov. Cailly har enligt uppgift av Sven Anér berättat för denne att det kl. 7.00 anlände en bil med chaufför, en stor herre som borde ha varit den svenske ambassadören Carl Lidbom, och ytterligare en person som föreföll prata svenska med Lidbom. De hämtade Mattias och återvände till flygplatsen i Genève.

I en av ministern vid Sveriges ambassad i Paris Christofer Gyllenstierna den 13 oktober 1992 upprättad promemoria, med anledning av begäran om uppgifter beträffande flygningen från Paris till Genève, framgår bl.a. att fyra till promemorian bifogade handlingar erhållits från M Francois Laumonier, Chef de Cabinet hos premiärminister Bérégovoy.

En av dessa, en blankett benämnd "demande de transport par avion militaire special", avser en begäran om flygning för fyra personer, med anledning av mordet på den svenske statsministern, Villacoublay - Genève - Villacoublay för Carl Lidbom, Ebbe Carlsson och ytterligare en person, M Salaun, samt Mattias Palme. Av en annan av handlingarna, benämnd "Manifest passagers" framgår att Lidbom, ambassadeure de Suède, Carlsson, E., éditeur, och Salaun avrest den 1 mars 1986 kl. 06.45 samt att M Palme, Mathias, anslutit på återresan från Genève till "Villa". Namnen på de tre i besättningen finns angivna. Samma uppgifter kan utläsas ur ytterligare en av handlingarna, "Fiche de mission", på vilken den beräknade kostnaden för transporten också angivits.

Den fjärde handlingen upptar en flygtransport från Villa till Angoulême och åter. Det framgår dock ej vilken dag resan avser, vilken koppling den kan ha till resan till Genève eller ens vilka som deltagit i den resan. Det har inte kunnat klarläggas vilken anknytning handlingen har till övriga relevanta handlingar, utöver det självklara förhållandet att de tillsammans överlämnats av Chef de Cabinet.

Såvitt känt har den franska staten inte krävt betalning för flygtransporten.

Enligt biljettstammarna för Mattias Palme och Ebbe Carlsson fortsatte de mot Stockholm med reguljärt flyg med Air France från Paris till Köpenhamn. Där bytte de plan och flög med SAS från Köpenhamn kl. 20.40. Ankomsttiden till Stockholm enligt biljetterna var kl. 21.20 den 1 mars 1986. Ur Säpo:s akt () framgår vidare att två livvakter (och) avdelades för att hämta Mattias Palme och Ebbe Carlsson på Arlanda den 1 mars 1986 kl. 21.20 (SK 562).

Kostnaden för biljetterna 5.970 FF förskötterades av ambassaden i Paris och betalades enligt beslut den 1 april 1986 av Statsrådsberedningen.

Av handlingarna framgår också att Air France utställt en räkning refererande till flygbiljetterna i fråga utställda på "Monsieur Palme" och "Monsieur Karlsson".

Enligt kopior i akten av brev och en liggare med anteckningar om avgående post avsände Carl Lidbom den 1 mars 1986 till bl.a. premiärminister Laurent Fabius och till den franske utrikesministern Roland Dumas ett tackbrev för det benägna biståndet med att hämta Olof Palmes son.

Av den mycket vidlyftiga korrespondens som finns i Utrikesdepartementets akt i saken kan inledningsvis några allmänna reflexioner göras. Vid den genomläsning som gjorts av korrespondensen med i första hand Utrikesdepartementet och ambassaden i Paris, men även andra myndigheter, är det ett framträdande drag att svaren många gånger inte haft önskvärd stringens och precision. Ibland kan man spåra en överslätande attityd med till synes inte helt klara formuleringar. I enstaka svar förekommer också direkta felaktigheter beträffande upplysningar i sak.

Ett exempel på det senare är ett av Utrikesdepartementets Pressbyrå den 2 juli 1992 upprättat brevsvår till Sven Anér, vari oriktigt anges att flygresan ursprungligen skulle ha gått direkt till Chamonix men att den på grund av väderleken fick omdirigeras till Genève. Enligt uppgift saknar Chamonix egen flygplats. Det framgår ej av handlingarna från vem uppgiften ursprungligen härrör.

Ett exempel på otydligheter är Utrikesdepartementets skriftliga svar den 20 augusti 1991 på förfrågan från Sven Anér huruvida ersättning utgått från Utrikesdepartementet eller ambassaden i Paris för Ebbe Carlssons resa den 1 mars 1986 från Paris via Schweiz till Arlanda. Ett nekande svar har givits. Vad som senare framkommit visade, som angivits ovan, att ambassaden förskotterat och att Statsrådsberedningen slutligt svarat för kostnaderna. Till undvikande av missförstånd förtydligade departementsrådet Berndt Fredriksson svaret den 17 september 1991 genom att upplysa Sven Anér om de rätta förhållandena i berört avseende, dock innehöll svaret otydligheter i annat hänseende. Detta och

andra tvetydiga svar har tagits till intäkt för att man försökt försvåra för kritiska granskare att få korrekt information, och att det funnits en avsikt att dölja fakta.

Det är ett oavvisligt krav att den information som lämnas av företrädare för myndigheter till allmänheten är fullständig och korrekt och helst inte lämnar utrymme för misstag. Därvidlag har, som ovan redovisats i exempel, vid granskningen av handlingar i ärendet framkommit att Utrikesdepartementet och ambassaden i Paris inte fullt ut motsvarat sådana krav. Detta har fått de olyckliga följderna att motstridiga och tvetydiga uppgifter legat till grund för teoribildningar och spekulationer i olika riktningar.

Å andra sidan ger genomläsning av akten vid handen att inte heller Sven Anér i alla delar lämnat en korrekt redovisning av innehållet i vissa handlingar. Ett exempel på en sådan förvanskning av uppgifter är ett påstående att det på ett av de s.k. flygdokumenten på tre ställen finns antecknat eller påstämplat årtalet 1988². Två av de datum som avses hänför sig till avrese- och ankomstdagen och där står den 1 mars 1986, även om det med hänsyn till kopians kvalitet även kan läsas som 1988. I det tredje fallet kan man på handlingen endast utläsa delar av ett stämpeltryck, som slutar med 88. Huruvida siffrorna utgör en del av ett årtal eller om de är en del av någonting annat är omöjligt att ange. Handlingen i fråga har dock andra dateringar som otvetydigt utesluter att den upprättats senare än mars 1986. Två av de övriga handlingarna som upptar flygningen till Genève anger också otvetydigt den 1 mars 1986.

Inte heller enskilda utredare, som genom publicering

²Se nyhetsbrevet Palme-nytt nr 5/95

ger offentlig spridning av felaktiga uppgifter, kan undgå att ta sin del av ansvaret för att sådana uppgifter skapar grogrund för osakliga teoribildningar och spekulationer.

En av grundbultarna till stöd för misstron mot uppgiften att Carl Lidbom befunnit sig i Paris vid tiden för mordet är uppenbarligen att inget vittne bekräftat uppgiften. Att Carl Lidbom själv förklarat att han befunnit sig i Paris och att han haft privat besök av Ebbe Carlsson har lämnats utan avseende.

I ett avseende torde framförda påståenden ha bekräftats vid genomgången av handlingarna. Carl Lidbom befann sig inte på ambassaden vid tiden för samtalen dit i anledning av mordet, något som bekräftats av uppgifter från Hans Dahlgren och även Gustaf von Platen, vilken enligt uppgift ringt ambassaden vid 1-tiden på natten och talat med fru Lidbom. Enbart detta förhållande ger naturligtvis ej anledning att utreda Carl Lidboms privata förehavanden vid tillfället i fråga.

Därmed är sjöfallet inte sagt att han inte befunnit sig i Paris. Fastmera talar de dokument som finns i ärendet för att Carl Lidbom faktiskt befunnit sig i Paris och deltagit i flygningen från Paris till Genève och åter. Dokumenten som erhållits från den franska staten visar ju att ett flygplan, med angivande av namn på tjänstgörande besättning, tidigt på morgonen den 1 mars 1986 flugit den angivna sträckan och att både Carl Lidbom och Ebbe Carlsson tillsammans med ytterligare en ambassadtjänsteman varit passagerare. Tillika framgår det att Mattias Palme återvänt till Paris tillsammans med de övriga tre passagerarna. Och biljettstammarna ger belägg för att Ebbe Carlsson och Mattias senare på dagen fortsatt från Paris via Köpenhamn till Stockholm med reguljärt flyg.

Det förhåller sig visserligen så att ett av de fyra s.k. flygdokumenterna inte rör resan till Genève, utan en flygning till Angoulême i sydvästra Frankrike. Inte heller detta förhållande ger dock anledning betvivla innehållet i övriga dokument, vilka stöds av en mångfald uppgifter i ärendet. En trolig förklaring är att handlingen i fråga inte alls angår resan till Chamonix, utan att den av misstag följt med övriga handlingar. Att ta denna handling till intäkt för att övriga flygdokument förfalskats låter sig inte gärna göra vid en seriös bedömning. Innehållsmässigt är dokumentet visserligen knapphändigt och säger litet, och några bestämda slutsatser i nu berört hänseende är inte möjliga att dra. Sådillvida står dock klart, att det med hänsyn till vad som i övrigt framkommit saknas skäl att utreda den detaljen.

Anklagelser om att handlingar förfalskats för att ge Carl Lidbom alibi saknar således helt grund. Utredningen visar enligt kommissionen entydigt att Carl Lidbom tidigt på lördagsmorgonen den 1 mars 1986 tillsammans med bl.a. Ebbe Carlsson på uppgivet sätt företagit flygningen från Paris till Genève för att hämta Mattias i Chamonix, att de tillsammans med Mattias återvänt till Paris, och att Mattias därefter i sällskap med Ebbe Carlsson flugit vidare till Stockholm. Därigenom faller framförda anklagelser, som i själva verket innebär att Carl Lidbom varit delaktig i mordet på Olof Palme.

Vad som i övrigt påtalats, såsom bl.a. att Ebbe Carlssons pass saknar stämpel för sin vistelse i Frankrike, eller att det mest naturliga vore att skicka hem Mattias med ordinarie flyg från Genève på lördagsmorgonen, eller att orsaken ej klarlagts till varför Statsrådsberedningen betalade Ebbe Carlssons återresa från Paris till Stockholm, är omständigheter som är så allmängiltiga att det inte finns skäl att utifrån påstådda misstankar närmare utreda

förhållandena.

Vad som ovan anförts innebär med stor sannolikhet att somliga kritiskt kommer att säga, att kommissionen inte gjort en egen undersökning av just de omständigheter som är av betydelse för utredningen. Carl Lidbom och Mattias borde ha hörts, liksom inblandad personal vid ambassaden i Paris och personer vid franska utrikesdepartementet, Statens kriminaltekniska laboratorium borde ha engagerats för att kontrollera äktheten i ifrågasatta dokument m.m. Vid bedömningen av om sådana undersökningar är befogade bör avslutningsvis följande särskilt beaktas.

Kommissionen är enligt direktiven av naturliga skäl förhindrade att ägna sig åt operativ verksamhet i syfte att finna gärningsmannen. Sådan verksamhet handhas av de brottsutredande myndigheterna, främst polis och åklagare. Kommissionens uppgift är att granska, redovisa och anlägga synpunkter på hur de brottsutredande myndigheterna handlagt sina uppgifter.

Som påtalats ovan är syftet med en förundersökning att utreda, vem som skäligen kan misstänkas för brottet. Med envar, som kan antas lämna upplysningar av betydelse för utredningen, får förhör hållas. Det krävs sålunda att upplysningarna kan antas vara av betydelse för brottsutredningen.

Grundläggande rättssäkerhetskrav påfordrar därvid att undersökningar och ingripanden mot enskilda i anledning av brott förutsätter att information av någon betydelse kan förväntas. Det får inte vara så att mer eller mindre löst grundade omständigheter, vilka inte är rimliga att koppla till en misstanke om brott, ger rätt för statsmakten att undersöka och kontrollera enskildas förehavanden. Därvidlag råder

ingen skillnad vid ett statsministermord. Ett sådant integritetsokänsligt system torde nog de flesta med vedertagna grundläggande värderingar i rättssäkerhetsfrågor avvisa vid närmare eftertanke.

De omständigheter som framförts beträffande Carl Lidbom har i belysning av vad som i övrigt kommit fram inte givit de brottsutredande myndigheterna fog för att vidtaga några utredningsåtgärder.

Ulla S i Gamla stan

Den 5 mars 1986 anmälde Ulla S³ sina iakttagelser vid T-banestationen Gamla stan den 28 februari 1986. Hon har därefter hörts av polis flera gånger. I sammanfattning innebär hennes uppgifter följande. Hon kom från sitt arbete på Svenska Dagbladet med tunnelbana från Fridhemsplan. Tunnelbanan ankom till Gamla stan kl. 20.32-20.33. Hon klev av tåget och i mitten av den perrong som hon gick på stod en man med hörlurar i öronen och det stack upp ett spröt innanför rockkragen på honom. Ulla S passerade mannen och hörde ett brus. Hon vände sig om och såg mannen hålla i en metallblank walkie-talkie eller något liknande i vänstra handen. Han talade sedan i apparaten. I övrigt var det folktomt på perrongen. Hon trodde det var personer från Säpo. Hon lämnade stationen och gick upp på Munkbron. Sedan vek hon av vid Schönfelts Gränd upp till Lilla Nygatan där Hotell Gamla Stan ligger. Hon arbetade deltid där och skulle hämta sin lön. Under promenaden i gränden såg hon en man vid en port, lutande mot dörren och talande i en walkie-talkie liknande den hon hade sett på perrongen.

Brottsutredningen omfattar också förhör med personal

³Ulla S kallas i andra sammanhang även Inga, se t.ex. nyhetsbrevet Palme-nytt nr 12/94

på Hotell Gamla Stan, ABAB-vakter, som tjänstgjorde vid Gamla stans tunnelbanestation vid tiden i fråga, och ett par civilklädda poliser, som befann sig i området i tiden kring Ulla S:s iakttagelser.

Anknytningen till ett s.k. polisspår är väl inte fullt tydlig, men Ulla S har uppfattat männen med walkie-talkie som personer från Säpo, och flera andra tips har vid skilda tillfällen inkommit om personer med walkie-talkie, vilka ibland påståtts hänförliga till polismän.

Efterforskningar har gjorts i brottsutredningen för att finna de av Ulla S utpekade personerna inom poliskåren, men utan resultat. Ulla S har beskrivit de två personerna som hon såg i 50-årsåldern med viss klädsel och bärbar radio. Hennes beskrivning överensstämmer inte alls med de två civilpoliser som faktiskt befunnit sig vid T-banestationen Gamla Stan vid tiden kring Ulla S:s iakttagelser. Dessa var endast kring 25 år och med en klädsel som avvek från Ullas beskrivning. Även om tiderna för iakttagelserna och polismännens rörelser skulle kunna stämma, och om utrustningen som Ulla såg skulle kunna vara en bärbar polisradio, stämmer alltså inte beskrivningen av personerna hon sett med polismännen som faktiskt befunnit sig på platsen. Det förekommer också en anteckning i brottsutredningen om att männen som Ulla S sett är kollegor från KEE, eko-roteln, men underlaget för den bedömningen finns inte i handlingarna och enligt vad kriminalkommissarie Lars Jonsson uppgivit för kommissionens sekreterare kan anteckningen ha tillkommit i ett tidigt skede av spaningarna utan att någon undersökning faktiskt gjorts som belägger antagandet.

Såtillevda synes kritiska granskare haft rätt när de

konstaterat, att de uppgifter som tidigare uppges ha lämnats av företrädare för spaningsledningen, om att narkotikaspanare med bärbar radioutrustning rört sig på perrongen och på Schönfeldts gränd vid tiden för Ulla S:s iakttagelser, inte varit korrekta. Utredningen ger inte något stöd för att det faktiskt befunnit sig några poliser på perrongen vid tiden för Ulla S:s påstådda iakttagelse.

Det är på föreliggande utredning inte möjligt att uttala sig, huruvida påstådda iakttagelser har något samband med mordet på Olof Palme. Utredningen har dock drivits så långt det rimligen kan begäras och det har mot bakgrund härav inte förelegat förutsättningar att till dags dato vidtaga några ytterligare utredningsåtgärder i anledning av uppslaget.

Vattenläckan och SS-hjälmen

Detta är ett av flera uppslag med anknytning till poliser i den s.k. Baseball-ligan⁴.

Bakgrunden till uppslaget är följande. Sven Anér hade den 14 oktober 1987 haft ett telefonsamtal med Roland Öhrn, vice ordförande i Stockholms polisstyrelse. Denne hade för Sven Anér uppgivit bl.a. följande. En god vän till Roland Öhrn ägde fastigheter i Traneberg, Bromma. I en av lägenheterna hade en vattenläcka uppstått. Lägenheten förhyrdes av polismannen . Denne gick inte att anträffa, men sedan förfrågan gjorts vid VD 1 kom en polisman ut till lägenheten och låste upp. När ett skåp i lägenheten flyttades ramlade en SS-hjälm ut och "vidare upptäcktes massvis med radioutrustning, bandspelare som blinkade och hade sig etc."

⁴Även detta uppslag har behandlats av bl.a. Sven Anér, Polisspåret.

Uppgifterna kom strax därefter till polisens kännedom. Redan den 23 oktober 1987 förhördes t.f. inspektören av personer från Säpo angående fynden i hans lägenhet. uppgav bl.a. följande.

Den hjälm som anträffades i lägenheten hade han omhändertagit tillsammans med andra kvarglömda saker i samband med en fest på Valön, en ö där polismän kan vistas för rekreation. Ingen gjorde anspråk på hjälmen och den blev kvar i hans lägenhet. Den skulle inte användas till något särskilt. Den anträffade radioutrustningen utgjordes av tre PrivatRadio, en typ av walkie-talkie, två enklare och en tredje med flera kanaler och en nödsändare. Radioutrustningen hade inköpts för att användas vid ridturer och båtutflykter, som han och hans flickvän gjorde. Utrustningen hade dock använts endast vid något enstaka tillfälle. Utöver radioutrustningen hade

i lägenheten - i form av teknisk utrustning - endast stereoanläggning, en hemdator, en diskettstation samt två videoapparater och en telefonsvarare. Tillfrågad om vad han gjorde den 28 februari 1986 svarade att han inte hade något minne av den kvällen, men troligen hade han varit hemma i lägenheten tillsammans med sin dåvarande flickvän.

Ytterligare åtta personer har hörts av polis i ärendet och en husrannsakan har gjorts hos . En av dem som har hörts var dåvarande flickvännen, som utifrån sitt arbetsschema dragit den slutsatsen att hon och varit hemma kvällen den 28 februari 1986. Vad angick

kommunikationsradioapparater bekräftade flickvännen innehavet av en stationär radio och två bärbara, som avsågs användas vid ridning och kanotpaddling m.m.

Slutligen framgår av ett mycket omfattande uppslag hos Säpo om , med anledning av uppgifterna om fynden som hade gjorts i hans lägenhet, att det innan

förhöret med gjordes en hel del förberedelser och spaningsinsatser. Dessa fick dock, enligt uppgifter som lämnats av P G Näss, mycket snart avbrytas på grund av att uppgifterna om fynden hade lämnats ut till utomstående, (Sven Anér) som meddelade att historien skulle publiceras.

Innehavet av en s.k. SS-hjälmen hos en polisman får sägas vara anmärkningsvärt. I förening med förekomst av mobil radioutrustning och de uppgifter som förekommit om sådan radiotrafik kring mordplatsen har det funnits anledning till att snabbt och effektivt utreda innehavet av föremålen. Så har också skett. Inom loppet av en månad har alla förhör hållits, utom ett förhör av mindre betydelse. Husrannsakan har genomförts och kontroll av radioutrustningen skett. Rimliga förklaringar till innehavet av föremålen har lämnats och ingenting i övrigt har framkommit som antyder någon delaktighet i mordet. Även om inte har ett fullgott alibi för tiden kring mordet är det inte möjligt att genom ytterligare åtgärder skapa ökad klarhet därvidlag.

Vad som får betecknats som olyckligt är att polis inte fick tid att fullfölja den spaningsinsats som hade påbörjats, men över förhållandena som omöjliggjorde detta rådde inte polisen.

Mot bakgrund av det i förhållande till mordet något disparata ingångstipset har en mycket grundlig utredning gjorts beträffande Utredningsinsatserna får sägas vara tillräckliga, och det finns i vart fall ej fog för påståenden om att vidtagna åtgärder, eller försök därtill, inte sträckt sig tillräckligt långt.

Dekorima-mannen

Under veckorna 46-47 1992 kontaktades Hans Ölvebro vid ett flertal tillfällen av journalisten Olle Alsén angående påstådda iakttagelser av en man med walkie-talkie vid Dekorima, alldeles i närheten av mordplatsen, i omedelbar anslutning till mordet.

Den 24 november 1992 inlämnade Olle Alsén en kopia av ett brev, med okänd avsändare. Brevet hade enligt Olle Alsén författats av en mångårig vän till honom. I brevet uppgavs bl.a., att vederbörande hade träffat en finländsk kvinna (sedermera identifierad som Anneli V) på en finlandsbåt, att hon vid ett senare samtal berättade att hon och hennes väninna (Anki K) vid tiden för mordet hade varit på bio, och att de på Sveavägen på väg till tunnelbanan mötte en man, som Anki K kände igen i samband med att de frågade hur mycket klockan var. Mannen talade i en walkie-talkie och sade på finska att han var igenkänd. De kunde höra någon svara honom att fortsätta operationen. Mannen var beväpnad. Strax därefter hörde de ett skott. Dagen efter hörde de att Olof Palme var skjuten. Både Anki K och mannen med walkie-talkie, Dekorima-mannen, bodde i Upplands Väsby och var kända där. Dekorima-mannen var enligt Anki K gift och hade barn. Varken Anneli V eller Anki K vågade framträda och anledningen till dröjsmålet med tipset var rädsla.

Senare i december 1992 gav Olle Alsén in utskrifter av telefonsamtal, som denne haft med Anneli V. Enligt Olle Alsén kunde varken Anneli V eller hennes väninna Anki K namnge mannen, och såvitt framkom rörde det sig inte om någon polis. När Anneli V hade identifierats hölls fem förhör med henne och tre med Anki K. Genom förhören med Anki K framkom att hon hade sett mannen på ett gym i Upplands Väsby flera gånger och hon lämnade en förhållandevis detaljerad beskrivning av Dekorima-mannen.

Utöver dessa åtta förhör med Anneli V och Anki K, förhör med Olle Alsén, fotokonfrontationer, och andra åtgärder för att kontrollera finskornas uppgifter i detalj, har 22 förhör hållits med ytterligare 20 personer. En av dem var Olle Alséns källa till tipset, vännen som hade träffat Anneli V på en finlandsbåt. Två av förhören har skett med poliser och ett s.k. alibiförhör med hustrun till en av poliserna.

Återstoden har rört förhör med personer som tränat eller uppehållit sig i det gym, i vilket Dekorimamannen enligt Anki K skulle ha tränat. Ingen av det stora antal personer som sålunda hörts har kunnat identifiera personen i fråga med ledning av finskans preciserade uppgifter om utseende m.m.

Trots omfattande efterforskningar har Dekorimamannen inte kunnat identifierats.

Hur har Dekorimamannen blivit ett s.k. polisspår? Varken Anneli V eller Anki K har som ovan redovisats nämnt något om att Dekorimamannen skulle vara polis.

Vid förhör med Olle Alsén uppgav denne att en av finskorna (troligen Anneli V) för honom uppgivit att Dekorimamannen bar två korta finska namn. Det framkom dock inget som antydde att mannen i fråga var polis. Av en bekant fick Olle Alsén i annat sammanhang uppgift om en polisman med två korta finska namn. Han kopplade uppenbarligen ihop denna uppgift med uppgifterna från Anneli V och rekvirerade passfoto på polismannen i fråga. Därefter begav han sig i december 1992 och januari 1993 till det gym som Anneli V och Anki K berättat om och visade upp fotografiet. En av ledarna i atletklubben tyckte sig känna igen igen mannen på fotografiet, men han kunde inte komma på namnet. Vid en kontroll som gjordes mot medlemsregistret återfanns inte personen i fråga med

uppgivet förnamn. Däremot sade en besökare på atletklubben att han kände igen mannen på fotografiet som en finne, som brukade träna på gymmet flera år tillbaka. I polisförhör har han senare bekräftat att mannen, som talade dålig svenska, tränade på gymmet under åren 1986-1988.

Den polisman som Olle Alsén dragit in i ärendet är född i Sverige, men av estnisk börd. Det skulle med hänsyn till hans yrke förvåna om han talade dålig svenska. Hans namn (Anti) är - såsom det stavas - inte typiskt finskt. Polis mannen har själv uppgivit att han befann sig i bostaden tillsammans med sin familj vid tiden för mordet och hans hustru har i polisförhör bekräftat uppgifterna.

Ytterligare en polisman hörde av sig i april 1994 till Palme-gruppen i samband med ett TV-program som hade sänts om bl.a. Dekorima-mannen. Polis mannen med ett klart finländskt klingande namn berättade att han 1986-1987 tränade sporadiskt på gymmet i Upplands Väsby. Eftersom Anki K:s iakttagelser hänförde sig till tiden långt före mordet på Olof Palme saknade polis mannens uppgifter betydelse.

Sammanfattningsvis kan konstateras att tipset om Dekorima-mannen, på föreliggande omfattande utredning, saknar anknytning till poliser sedan den av Olle Alsén införda polis mannen avförts från utredningen i ett tidigt skede. Ingen har påstått att Dekorima-mannen varit polis och i utredningen har inte framkommit tillstymmelse till omständighet som givit anledning misstänka att Dekorima-mannen - om han funnits - varit en polisman.

Vad som ovan redovisats får ses som ett exempel på en mycket grundlig undersökning av ett tips som i och

för sig varit intressant. Uppenbarligen kommer man inte längre och finskornas uppgifter får bedömas med ledning av vad som i övrigt framkommit, inte minst iakttagelser av andra vittnen vid mordplatsen vid tiden kring mordet; en grannliga uppgift.

Uppgifter om ett möte på Söder dagen innan mordet

I samband med en artikel som journalisten Olle Alsén publicerade före den 19 april 1991, i vilken berättades om ett planerat mord på Olof Palme och möten med polismän, som hade avhållits från november och framåt i en lägenhet på Söder, kontaktades Olle Alsén av ett polisbefäl, Erik R (Erik Rönnegård), i Stockholm, som ville lämna information om vad han fått erfara från en kollega, Curt N (Curt Nilsson). Innebörden i Erik R:s berättelse var i huvudsak följande. Troligen någon gång efter rättegången mot Christer Pettersson, när Erik R besökte Curt N i dennes tjänsterum, berättade kollegan att det dagen före mordet skulle ha förekommit ett möte på Söder, oklart var, med högerextremister. Bland de som skulle ha varit närvarande vid mötet namngavs ett antal polismän, varav en var den s.k. vapenhandlaren Karl Ö, och några utomstående personer. Enligt Curt N kände spaningsledningen till uppgifterna. Olle Alsén ringde senare en gång i samma ärende och berättade för Erik R att Hans Ölvebro inte kände till uppgifterna om Söder-mötet. Samtalet torde ha ägt rum den 13 maj 1991 och uppgifterna finns nedtecknade i en promemoria upprättad av Hans Ölvebro.

I anslutning till att TV-programmet Norra Magasinet sändes den 27 februari 1992 kontaktades Hans Ölvebro av Erik R och påföljande dag hölls förhör med denne, som berättade att han i sin tur fått informationen från Curt N. Denne förhördes samma dag. Genom förhör med Curt N framkom att han själv inte hade annan information om ett möte än den som han hade fått av

troligtvis TV-producenten Lars Borgnäs. Han ansåg att uppgifterna endast rörde sig om lösa rykten.

Ytterligare ett antal förhör har hållits bl.a. med ett par polismän, som påståtts ha deltagit i mötet på Söder. Förhören har inte givit något belägg för att ett möte av antytt slag skulle ha hållits.

Innehållet i uppgifterna är i några avseenden felaktiga. Den s.k. vapenhandlaren, som skulle ha deltagit i mötet, hade dagarna innan mordet skedde genomgått en akut blindtarmsoperation och var inlagd på sjukhus dagen före mordet. Han torde således inte ha varit med på ett möte av antytt slag. Han skrev ut sig själv den 28 februari 1986 och befann sig enligt vittnesuppgifter i brottsutredningen i dålig fysisk kondition. Två andra polismän, som utpekats som deltagare i mötet, har mycket tydligt tagit avstånd från påståenden om delaktighet i möten med andra polismän, och det har inte framkommit några omständigheter som ger anledning att betvivla deras uppgifter.

Sammanfattningsvis har intet framkommit som ger något som helst belägg för uppgifterna i ryktet om ett möte mellan polismän på Söder - vare sig dagen före mordet eller dessförinnan - i avsikt att diskutera vapen och planera mordet på Olof Palme. Den utredning som vidtagits har - sedan väl tipset blev känt hos spaningsledningen - prompt utförts och får anses vara tillräcklig, och det saknas med stöd av tillgängliga uppgifter skäl att utreda frågan ytterligare.

Uppslaget ger dessutom upphov till följande reflexion. Overifierade rykten om hemliga polismöten av konspiratorisk karaktär har, på sätt ovan redovisats, okritiskt transporterats mellan polisbefäl

och från polisbefäl till journalister, medan den för spaningen ansvarige Hans Ölvebro fått kännedom om rykten via media eller tips från journalister. I detta fall har dessutom i vart fall Olle Alsén uppenbarligen fäst viss vikt vid att han kontaktades av ett polisbefäl, som i någon mån får sägas ha givit stöd för hans i artikeln lämnade uppgifter. Ryktena kan därigenom sägas ha fått viss bärkraft.

En något större saklighet och professionalism har kunnat förväntas av polisbefäl vid behandling av uppgifter av det slag tipset upptar. Det måste sägas vara anmärkningsvärt att ingen av poliserna omgående i vart fall efterhörde hos den för brottsutredningen ansvarige om uppgifterna var kända av honom.

Ytterligare om möten på söder

(D 6866)

Ett annat möte, eller möjligen flera möten, på söder i Stockholm hösten 1985 har i vissa sammanhang kopplats ihop med polismän. Även i detta fall är det Olle Alsén som författat en artikel intagen i Dagens Nyheter den 18 april 1991. Artikeln innehåller uppgifter bl.a. om att mordet på Olof Palme planerades vid en serie möten från november 1985 i en lägenhet på Söder i Stockholm, att en f.d. fransk legionär, av Olle Alsén kallad Louis Bernard, avdelats att skjuta Olof Palme, att omständigheterna kring promenaden efter biobesöket gjorde att en "reservmördare" trädde in och utförde mordet, och att den f.d. legionären eliminerades och hans bil brändes.

I förhör med Olle Alséns källa cirka ett år efter publiceringen av artikeln framkom, starkt sammanfattat, väsentligen följande. Vid något tillfälle år 1989 satt två personer och pratade om en gemensam vän, den person som Olle Alsén i sin artikel kallat Louis Bernard. Ingen av dem visste vad som

hade hänt denne, men de trodde att han möjligen befann sig i centralafrika någonstans. De försökte själva via myndigheter och andra kontakter ta reda på var Louis Bernard uppehöll sig, men misslyckades. De bestämde sig då för att kontakta en journalist och utnyttja dennes engagemang i Palmeutredningen. De hittade därvid på en historia om att Louis Bernard var inbladad i mordet på Olof Palme och om möten hösten 1985 på Söder som föregick attentatet. Uppgifter kring mordet och om möten på Söder m.m. hämtade de från sådant som hade publicerats i tidningarna. Såvitt de kunde bedöma svalde journalisten hela historien.

Hos Utrikesdepartementet fanns dock uppgifter som tveklöst visade att uppgifterna i avgörande delar var falska, enär Louis Bernard anhölls redan i augusti 1985 i Niamey, Niger, och att han därefter satt i fängsligt förvar till februari 1987, då han frigavs i Lomé, Togo.

Innehållet i tipset får nog, i betraktande av att det i väsentlig hänseenden visat sig bestå av falska uppgifter, anses ha utretts i den utsträckning som omständigheterna påkallat.

Mötet i Norrköping

Den 5 november 1992 sändes TV-programmet Norra Magasinet Special. Programmet upptog bl.a. uppgifter om ett möte med ett antal poliser i polishuset i Norrköping sex veckor innan mordet på Olof Palme. Uppgifterna hade program-makarparet Lars Borgnäs/Tomas Bresky fått från en person, Jörgen B som varit närvarande vid mötet, och som senare rapporterat om det till den lokala säkerhetssektionen i Norrköping.

Genom ett antal polisförhör med bl.a. sektionschefen i Norrköping, med Jörgen B, med den enda i mötet deltagande polismannen som Jörgen B kunnat namnge, med svärmodern och ett kommunalråd, vilka enligt Jörgen B var de enda två personerna för vilka han hade berättat om mötet, har följande blivit upplyst. Jörgen B har enligt sektionschefen varit informatör åt både den civila och militära säkerhetstjänsten. När det gällde polisen har han använts framför allt beträffande polacker som olovligen vistades i riket. Den 4 februari 1987 träffades de på ett motell i Norrköping och Jörgen B överlämnade ett av honom upprättat maskinskrivet A4-ark. Handlingen upptog uppgifter som förekommit vid mötet om Olof Palme, men det fanns inga uppgifter om mordet. Inte heller fanns det några uppgifter om poliser i texten. Innehållet i handlingen rörde Olof Palmes Moskva-resa, ett avsnitt om Jörgen B:s mor, och även Jan Guillou omnämndes. Palmemordet diskuterades inte vid besöket på motellet. Sektionschefen tog med sig handlingen och skickade den till Säpo i Stockholm. Redan den 21 januari 1986 hade Jörgen B sökt upp kommunalrådet i Norrköping och lämnat information om att det hade förekommit diskussioner om något hot mot Sverige eller Sveriges säkerhet. Uppgifterna rörde militära grupperingar på olika håll i Sverige med samhällsomstörtande målsättning. Kommunalrådet fick inte uppfattningen att hotet riktades direkt mot Olof Palme. Hans reaktion var att historien var väl fantastisk och han hade svårt att tro på uppgifterna. Troligen samtidigt berättade Jörgen B även för sin svärmor om att någonting var på gång med Olof Palme, och att det skulle vara någon form av sammansvärjning eller komplott. Enligt den utpekade polismannen har något möte av det slag som Jörgen B berättat om inte förekommit. Polismannen kände Jörgen B genom en flygklubb och ibland när Jörgen B ringde bjöds han in på kaffe i polishuset. De kom då tidvis att prata även om politik. Vid något sådant tillfälle var

måhända Jörgen B närvarande då det förekom ett allmänt samtal om Olof Palmes och Pierre Schoris resa till Moskva.

Vid efterforskningar inom Säpo har enligt promemoria den 14 oktober 1992 den av Jörgen B upprättade maskinskrivna handlingen ej kunnat återfinnas. Den finns inte registrerad i diariet. Vid kontakt den 15 oktober 1992 med dåvarande byråchefen P-G Näss uppgav denne att han inte kände till handlingen i fråga.

Nu redovisat uppslag har ofta förekommit i offentliga sammanhang som exempel på ett s.k. polisspår. Egentligen synes uppgifterna från Jörgen B innehålla information om en tänkt förestående militär sammansvärjning eller kupp i avsikt att avsätta Olof Palme, möjligen i samband med hans planerade Moskva-resa i april samma år. Enligt Jörgen B förekom inga uppgifter om att mörda Olof Palme vid det möte som han sagt sig ha deltagit i. Och inte heller vad som framkommit om innehållet i handlingen i fråga, eller uppgifterna från kommunalrådet och svärmodern, ger antydningar i den riktningen. Eftersom mordet inträffade strax innan den planerade resan till Moskva har det dock funnits en naturlig anledning att undersöka, huruvida Jörgen B:s information har något samband med mordet på Olof Palme.

Att Jörgen B upprättat en promemoria och den 4 februari 1987 överlämnat denna till sektionschefen i Norrköping torde vara ovedersägligt. Likaså finns det ingen anledning betvivla, att säkerhetschefen med post skickat promemorian till Säpo i Stockholm. På vilket sätt den därefter försvunnit har trots efterforskningar inte kunnat utrönas. Det får stanna vid att handlingen trots efterforskningar faktiskt inte kunnat återfinnas.

Vilken tilltro kan man tillmäta innehållet i Jörgen B:s information?

Påståendet om att Jörgen B träffat en samling polismän i polishuset och att de därvid diskuterat politiska frågor inbegripet Palmes Moskva-resa torde vara svårt att sätta i fråga. Uppgiften bekräftas av hans svärmor, som berättat i korta drag om uppgifter av angiven innebörd, vilket gjort Jörgen B uppriven. Samma, men möjligen något fylligare information, om än ej fullständig eller riktigt begriplig, har Jörgen B lämnat till dåvarande kommunalrådet i Norrköping den 21 januari 1986. Och polismannen i fråga har bekräftat att han, när Jörgen B ringde, kunde bjuda in honom på en kopp kaffe, och att det i samband därmed förekom politiska samtal i ämnen som offentligt debatterades. På så sätt kan självfallet även Palmes Moskva-resa ha diskuterats i termer som för en misstänksam och konspiratoriskt lagd person kan ha uppfattats som något helt annat och allvarligare än vad som varit avsett.

Att uppgifterna fått en annan och större dimension i Jörgen B:s tappning bestyrks inte bara av polismannens intryck av personlighetsförändring hos Jörgen B vid tiden kring årsskiftet 1985/86. Ett bestående intryck efter genomgång av handlingarna är att Jörgen B tycks präglad av sin gamla roll som informatör åt den polisiära och militära säkerhetstjänsten med inslag av utpräglad misstänksamhet. Bl.a. har förhör hållits med Jörgen B på platser som han bestämt och som inte namngivits. Och förhørsledarna har på ett närmast agentmässigt sätt fått följa efter Jörgen B i bil, ibland i hög hastighet, och av denne anvisats en undanskymd parkeringsplats.

En annan central fråga är varför Jörgen B väntade ett år med att delge sin kontaktman inom saken enligt

Jörgen B uppseendeväckande informationen. Jörgen B träffade sektionschefen både i juni och juli 1986 och hade vid dessa tillfällen möjlighet att lämna informationen, särskilt i belysning av att statsministern vid den tiden faktiskt hade mördats; informationen blev ju då om möjligt ännu intressantare. Inte heller tog han tillfällen i akt och diskuterade saken med polismannen, som han ju kände privat och vid flera tillfällen talade med efter det påstådda mötet.

De förklaringar Jörgen B lämnat till sin passivitet - såsom tidsbrist och osäkerhet om säkerhetspolisens personal - har inte varit övertygande.

Det är också talande att varken sektionschefen eller kommunalrådet, de två personer som Jörgen B utöver svärmodern delgav sin information, reagerat på något särskilt sätt. Om informationen framstått som seriös och sakligt grundad finns det ingen anledning antaga att nu angivna betrodda personer skulle ha underlåtit att vidtaga nödvändiga åtgärder. Det är också i någon mening symptomatiskt att Jörgen B inte själv har några detaljerade uppgifter om vad promemorian innehöll, trots att informationen för honom var så omtumlande.

Sammanfattningsvis har - när väl spaningsledningen fick kännedom om uppgifterna - tillräckligt grundliga undersökningar gjorts i saken. Undersökningarna ger det närmast entydiga resultatet att uppslaget saknar substans.

När det gäller det försvunna brevet är det naturligtvis olyckligt att det inte kunnat återfinnas. Enligt uppgift (pint) till företrädare för kommissionen har man numera inom Säpo i en funnit en kvittens den 5 februari 1987 av en försändelse från Norrköping. Handlingen i fråga har dock ännu inte kunnat återfinnas. Mot bakgrund av

de slutsatser som kan dras av den utredning som gjorts beträffande uppslaget saknas det anledning för kommissionen att göra ytterligare efterforskningar.

Vapenhandlaren

Ett mycket omfattande avsnitt i det som rubricerats som polisspår är utredningar om misstankarna mot den s.k. vapenhandlaren, f.d. polismannen Karl Ö, om delaktighet i mordet.

Vad som lagts Karl Ö till last såsom allmänt besvärande omständigheter är i stora drag att han är vapenhandlare och expert på vapen, och alltså även har tillgång till allehanda vapen, och alltså även extrema politiska åsikter, somliga har sagt fascistiska eller i annat hänseende icke politiskt rumsrena åsikter, att han vid tiden för mordet hade en lokal belägen i närheten av mordplatsen, och att han hade samma ovanliga Winchester-ammunition som Olof Palme mördades med.

Nedan följer en redovisning av ett antal mera preciserade tips beträffande Karl Ö som handlagts i förundersökningen.

Redan den 10 mars 1986 inkom det första tipset från en anonym person, utpekande Karl Ö som innehavare av en magnumrevolver och med uttalade antipatier mot SAP. Påståendet om vapen var korrekt, men tillstånd har funnits och inget vapen som anträffats hos Karl Ö har kunnat knytas till mordet.

Ett annat tips kom från en kollega, som berättade att han hade utfört en transport av Karl Ö och ytterligare en polisman, Stellan Å, till amerikanska ambassaden ett halvår efter mordet. I samband därmed hörde kollegan de två polismännen förklara att de visste vem som hade mördat Olof Palme och att det

aldrig gick att få tag i honom. Vid polisförhör med uppgiftslämnaren uppgav han att han inte trodde att det låg något bakom uppgiften, utan att de genom det nära samarbetet med Hans Holmér hade information om vad som var aktuellt i mordspaningarna.

Ett annat uppslag handlar om en revolver, S&W .357. En anställd hos Lexne Vapen meddelade att Karl Ö efter mordet, genom sitt företag hade sålt en S&W .357 till HowaProdukter, som i sin tur sålt den till en privatperson i Sundsvall. Enligt uppgiftslämnaren var vapnet troligen ombyggt från en .38 till .357. Vapenumret angavs.

Utredningen visade att revolvern med angivet tillverkningsnummer har köpts och sålts enligt följande. Revolvern inköptes av Lexne Vapen från Smith & Wesson den 13 november 1984.

Vapenspecialisten köpte sedan revolvern den 3 september 1986 från Lexne. Vapnet såldes vidare i fabriksnytt skick, med en 2,5 tums pipa, den 11 februari 1987 till ett av Karl Ö innehaft bolag, som hade tillstånd att handla med vapen. Revolvern såldes vidare den 17 december 1988 till Hova-produkter. En privatperson i Sundsvall köpte revolvern med aktuellt tillverkningsnummer av Hovaprodukter och fick den 17 februari 1989 licens på vapnet.

Eftersom vapnet vid tiden för mordet varit i fabriksnytt skick, och ännu ej levererat från Smith & Wesson, kan revolvern inte vara mordvapnet. Enligt innehavaren av revolvern inte vara mordvapnet. Enligt besked om att vapnet inte såsom påståtts var ombyggt från en .38 till .357.

I början av maj 1986 hörde en fastighetsmäklare av sig till Säpo och meddelade att han hösten 1983 kom i kontakt med Karl Ö i samband med lägenhetsbyten och att han vid ett besök i dennes lägenhet såg ett antal

vapen utspridda i vardagsrummet. Vid kompletterande förhör den 24 juni 1986 med mäklaren berättade han bl.a. att han vid besöket hos Karl Ö hade iakttagit hjälmar, bajonetter, uniformer och antika vapen i avsevärt antal på väggarna. Böcker låg utspridda, bland dem Mein Kampf. I ett kassaskåp fanns en "otrolig ansamling vapen, ammunition, slutstycken och även ett par hölster". Däremot upptar förhöret inga uppgifter om utspridda vapen i vardagsrummet, något som ju mäklaren tidigare hade påtalat. I samband med diskussionen angående lägenhetsbyte gjorde Karl Ö utfall mot Olof Palme och socialdemokratin.

Den 16 mars 1987 inkom till Palmeutredningen ett anonymt tips om en f.d. militär och en f.d. polis som drev affärsverksamhet med skydds-, säkerhets- och försvarsmaterial. Den f.d. militären skulle ha handlat med illegalt importerade vapen, och den f.d. polisen Karl Ö skulle inneha grovkalibriga vapen utan licens.

Registerslagning gjordes beträffande båda och fyra bolag i vilka de hade ett gemensamt intresse. Tipsen om illegala vapen kunde inte bekräftas och inget anmärkningsvärt framkom vid registerslagningar.

Ett annat uppslag upptar beslag den 30 juni 1988 av bl.a. en stor mängd ammunition av allehanda slag i anledning av misstanke mot Karl Ö för brott mot varusmuggningslagen (misstanke om delaktighet i smuggling av avlyssningsutrustning). En enstaka patron av det slag som användes vid mordet på Olof Palme anträffades vid den husrannsakan som gjordes samma dag.

En blyisotopisk undersökning utfördes på den anträffade patronen. Enligt utlåtande från SKL den 6 mars 1990 förelåg skillnader i blyisotopfördelning mellan å ena sidan den beslagtagna patronen och å

culan.

en

Han

t att

ig

a

t

Karl

som

3

2

sin

ed

28

:l Ö,

ius

igt

hans

av

r i

andra sidan de s.k. Palmekulorna och Mockfjärdskulan.

Ett annat uppslag inkom den 16 november 1992 i anledning av TV-programmet Norra Magasinet från en tidigare klasskamrat till Karl Ö på polisskolan. Han hade själv i februari 1986 sökt en tjänst vid Televerkets säkerhetsavdelning och sedermera hört att Karl Ö hade fått tjänsten. I annat ärende kom kamraten senare i kontakt med Karl Ö och hörde sig för om tjänsten vid Televerket, men han fick bara undvikande svar.

Anställningen ligger i tiden efter mordet. Enligt uppgift (i bröderna Poutiainens bok) anställdes Karl Ö först den 1 juni 1986 som säkerhetsansvarig på Televerket Radio.

Utöver de olika utredningsåtgärder som den ovan summariska redogörelsen upptar har ett antal ytterligare förhör hållits, varav tre med Karl Ö som hörts i huvudsak om sina egna förehavanden den 28 februari 1986, om ett vykort med komprometterande text som anträffades vid husrannsakan, och kompletterande om bl.a. de besök som han fick i sin bostad den 28 februari 1986 och om en lokal på Regeringsgatan. Vidare har fyra förhör hållits med personer som under eftermiddagen och kvällen den 28 februari 1986 besökte Karl Ö i dennes bostad. Karl Ö, som enligt läkarintyg hade varit intagen på sjukhus den 22-28 februari för en akut operation, var enligt samtliga förhör så försvagad att det framgick av hans rörelser.

Ett antal graverande omständigheter har som ovan redovisats framkommit i den ganska rikliga mängd av tips som rört Karl Ö. Sålunda förekommer uppgifter i utredningen som talar för att Karl Ö hyste en

påtagligt stark aversion mot Olof Palme och socialdemokratin, vilket tagit sig uttryck i verbala utfall av sådan art, att de av andra upplevts som anmärkningsvärda. Han har dessutom genom sin verksamhet som vapenhandlare haft möjlighet att anskaffa vapen och ammunition på ett okomplicerat sätt. Ammunition av det slag som användes vid mordet har anträffats hos honom och han har haft en lokal i närheten av mordplatsen. Allt detta sammantaget har naturligtvis skapat visst intresse kring personen i fråga.

Vad den omfattande utredningen om den s.k. vapenhandlaren kunnat fastställa talar dock snarare mot än för påståenden om att Karl Ö skulle vara delaktig i mordet. Något vapen med anknytning till mordet har ej kunnat sammanbindas med Karl Ö, ej heller några konspiratoriska möten, i vilka en planering av ett statsministermord ingått. Hela veckan som föregick mordet har Karl Ö varit inlagd på sjukhus och han synes själv, såvitt utredningen sedermera visat, ha varit i sådant skick att han inte utan svårigheter kunnat delta vare sig i planläggning eller utförandet av mordet.

Vad som dock väckt någon fråga är två omständigheter av formell art som iakttagits. För det första synes något läkarintyg beträffande Karl Ö inte ha infordrats förrän i februari 1992. Läkarintyget är dessutom så utformat att det inte utesluter möjligheten av att Karl Ö kunnat röra sig något sånär fritt trots operationen. Intyget som sådant har således inte givit Karl Ö ett hållbart alibi. Mot bakgrund härav framstår det som väl tidigt att - såsom skett troligen i början av april 1986 - enbart med hänvisning till muntliga uppgifter om Karl Ö:s sjukhusvistelse underlåta att vidtaga vidare utredningsåtgärder för att klarlägga eventuellt alibi. För det andra har information som tydligen

funnits från besökare till Karl Ö, om dennes tillstånd vid tiden kring mordet, endast starkt sammanfattat antecknats som anonyma uppgifter i en promemoria, och regelrätta förhör med personer som kunnat lämna sådan information har inte hållits förrän i månadsskiftet maj/juni 1993. Om den information som tydligen funnits redan i mars 1986 hade nedtecknats i reguljär form, hade tillförlitligare information funnits och visshet hade kunnat vinnas i ett tidigt skede, till gang för utredningen och sannolikt även för Karl Ö.

Det torde vara svårt att hävda, att en tillräckligt noggrann och omsorgsfull utredning till slut inte genomförts för att söka klarlägga tipsen om Karl Ö. Samtliga tips får numera anses genomarbetade och det har vid kommissionens granskning inte framkommit några omständigheter, som givit anledning att nu vidtaga ytterligare utredningsåtgärder.

"Baseball-ligan"

Många tips om poliser har sin upprinnelse i uppgifter om den s.k. Baseball-ligan. Eftersom det förefaller råda en viss begreppsförvirring finns det anledning att kort ange vad Baseball-ligan var för företeelse.

Baseball-ligans verksamhet blev egentligen ganska kortlivad. Någon gång år 1981 beslutades att inrätta en gatuvåldsgrupp för att bekämpa våld och langningen av narkotika på allmänna platser i Stockholm. Polismännen i gruppen var civilklädda och bar s.k. baseball-mössor, därav namnet Baseball-ligan. Arbetet i gruppen visade sig bli väldigt effektivt, men gruppen drog också på sig ett onormalt stort antal våldsanmälningar. Det mest uppmärksammade var nog det s.k. Machnow-fallet. Machnow omhändertogs den 26 juni 1982 av två polismän i den s.k. Baseball-ligan och placerades i en cell, där han senare avled.

Misstankar kom därvid att riktas mot de två polismännen, men bevisläget var sådant att åtal aldrig väcktes. Gatuvåldsgruppen upplöstes 1982.

Ett annat uppmärksammat fall inträffade i oktober 1983, således efter gatuvåldsgruppens upplösning. Flertalet polismän ur gatuvåldsgruppen hade sökt sig till H-turen vid Norrmalmspolisen. De arbetade visserligen samma tider men inte tillsammans. Vid ett tillfälle i oktober 1983 tilldelades två av dem en buss. De sökte upp några andra ur den upplösta Baseball-ligan och tillsammans med dem omhändertog de en missbrukare och körde denne till Skeppsholmen, där han misshandlades. Två polismän dömdes för misshandeln. En av dem frikändes och började tjänstgöra i Vällingby. Samtliga sex inblandade polismän, med undantag av en aspirant, omplacerades till följd av händelsen på Skeppsholmen, och de har ej längre yttre tjänst.

Som nämnts inledningsvis har en rad tips inkommit till polis som utpekade enskilda polismän i Baseball-ligan som delaktiga i mordet på Olof Palme. Ett antal polismän har därvid utretts genom förhör och kontroll i register och tjänstgöringslistor.

Därvid har framkommit uppgifter om bl.a. sådana udda företeelser som att det vid en fest hos en polisman (Stefan S) förekommit nazistiska sånger och hitlerhälsningar, fientliga uttalanden om Olof Palme och den politik han företrädde, och utlänningsfientliga yttranden (M 2690:1). Samma polis innehade en revolver Smith & Wesson .357 Magnum. Vapnet provsköts redan den 11 mars 1986 och enligt utlåtande från Statens kriminaltekniska laboratorium finns det inget som talar för att mordplatskulorna har utskjutits ur samma vapen som några av de insända provskjutningskulorna. Polismannen i fråga deltog vid tiden för mordet i en militär övning i nordligaste

Sverige och han har med hänsyn härtill avförts från mordutredningen. Samma polisman har figurerat i andra tips (D 12207:2, möjligen också D 12569:2), som alltså kunnat avföras från utredningen med hänsyn till alibi vid tiden för mordet.

I ett annat fall har uppgiftslämnaren hänvisat till Baseball-ligan, trots att det varit osäkert huruvida de utpekade personerna ens varit polismän. Det har i vart fall inte varit möjligt att identifiera de utpekade polismännen (D 12569:2).

Några andra tips har behandlats i andra avsnitt, se exempelvis ovan Vattenläckan och SS-hjälmen.

Ytterligare några andra uppgiftslämnare har hänvisat till polismän i A-turen vid Norrmalmspolisen, i vilken ingick vissa polismän som sedermera kom att tjänstgöra i Baseball-ligan. En polisman har påstått att han kring årsskiftet 1980/81 i omklädningsrummet iakttagit en kollega, Tommy B, sätta på sig ett stort armhålshölster lämpligt för en stor pistol eller revolver, och hört berättas att andra polismän i A-turen bar magnum-revolvrar under uniformen (I 9611:2).

Vad som framkommit om vissa enskilda polismäns omdömen lämnar en hel del övrigt att önska, men med undantag för information om vapeninnehav innehåller inte tipsen särskilt mycket substantiellt i förhållande till mordet. I betraktande härav har tillräckliga undersökningar vidtagits och det finns i förevarande sammanhang inte några sakliga skäl att utreda förhållandena inom den upplösta s.k. Baseball-ligan ytterligare, eller enskilda poliser som ingått i gatuvåldsgruppen.

När det gäller tipset från en kollega angående A-
turen framgår, att en revolver Smith & Wesson kal.
9,1 (.357) tillhörig den utpekade polismannen i A-
turen provskjutits. Enligt analys vid SKL kunde några
överensstämmelser med de s.k. Palmekulorna
beträffande spår detaljer inte iakttas. Det
anmärktes dock att provskjutning skett med kulor av
annan typ än Metal Piercing, och att de inte är
användbara för en meningsfull mikroskopisk jämförelse
med de s.k. Palmekulorna, eller mordplatskulorna.

Någon förnyad provskjutning har ej ägt rum, vilket
får anses vara betänkligt. Provsjutningen är ju i
sig meningslös, om möjligheter till jämförelse av
provsjutningskulorna och mordplatskulorna saknas.
Några sakliga skäl för att underlåta förnyad
provsjutning har inte kunnat lämnas.

Och tydligen har man godtagit polismannens uppgift om
att han tillsammans med sin fästmö befunnit sig i
deras bostad vid tiden för mordet. Såvitt
handlingarna utvisar har nämligen någon kontroll av
uppgifterna mot fästmön inte skett, något som eljest
närmast utgjort legio när det funnits anledning
därtill, såsom endast uttalad antipati mot Olof Palme
eller socialdemokratin, likhet med någon av de två
konstruerade bilderna, eller vapeninnehav. Inte
heller beträffande denna underlåtenhet har några
bärande skäl framförts.

"43:ans buss" (EAE 340)

Historien om 43:ans buss bygger egentligen på några
av de första uppgifterna som tillsammans bildade vad
som av vissa kallades polisspåret. Sven Anér har

Krantz, som var passagerare i bussen, anmälde redan den 3 mars 1986 till polis, att han hade gjort iakttagelser vid hållplatsen Eriksbergsgatan eller Eriksbergsplan beträffande en man som talade med chauffören men som aldrig steg ombord. Liknande uppgifter, men med tillägget att flera personer klev på bussen, lämnade Lars Krantz den 5 mars 1986 till utredningspersonal. Då meddelade han också att han vid en rättegång i Svea hovrätt den 4 mars 1986 hade identifierat en av männen vid hållplatsen som

Den ena polismannen, _____, är densamme som redovisats under avsnittet "Vattenläckan och SS-hjälmen".

Den andre polismannen, _____, är hörd i ett tidigt skede om sina förehavanden vid tiden kring mordet. Likaså är hans dåvarande fästmö hörd och ytterligare en person som lämnat uppgifter om _____s och dennes fästmöns förehavanden under eftermiddagen och kvällen den 28 februari 1986. Genom deras uppgifter framkommer ej annat än att _____ och dennes fästmö tillsammans befunnit sig i fästmöns bostad från 18-19-tiden den 28 februari 1986 till påföljande dag.

Vad som framkommit i detta uppslag förändrar inte de slutsatser som anförts i anslutning till det sålunda redovisade tidigare avsnittet beträffande

När det gäller uppgifterna från Lars Krantz, och sedermera också bussföraren, om iakttagelser av _____ vid tiden kring mordet, står dessa mot andra uppgifter, som innebär att han inte befunnit sig i närheten av mordplatsen vid påstådd tidpunkt. En grundlig utredning har genomförts för att kontrollera de olika uppgifterna och mycket material har

tillförts utredningen från framför allt busschauffören och journalisten. Bussförarens och Lars Krantz uppgifter har inte med någon grad av säkerhet kunnat verifieras. Uppgifterna från bussföraren har efterhand blivit alltmera förvirrade och Lars Krantz har sedermera, bl.a. vid den hörning som kommissionen anordnat, givit spridning åt mordteorier, som måste betecknas som fantasifoster. Det har inte framkommit några bärande skäl för att utöver den grundliga utredning som företagits - göra ytterligare efterforskningar.

Ytterligare om undersökningar av påstådd inblandning av Stockholmspolisen i mordet på Olof Palme

Under våren 1987 förekom det i massmedia påståenden om högerextremism inom Stockholmspolisen, främst inom Norrmalms vaktdistrikt. Stockholms polisstyrelse beslöt därför vid sammanträde den 30 mars 1987 att tillsätta en arbetsgrupp för att utreda sanningshalten bakom uppgifterna om extremism. Arbetsgruppen fick också till uppgift att försöka bringa klarhet i påstådd inblandning av Stockholmspoliser i mordet på Olof Palme, liksom i påståendet om otillbörliga kontakter med sydafrikansk polis. Gruppen bestod av polisstyrelsens ordförande och vice ordförande, Carl Cederschiöld resp. Roland Öhrn, biträdande länspolismästaren Gösta Welander, och ordföranden i Stockholmsavdelningen av Svenska polisförbundet Kaj Jonsson. Under hösten utökades gruppen med länspolismästaren Sven-Åke Hjälmsroth. En rapport lades fram den 21 december 1987.

Ett antal enskilda fall angående påstådd extremism granskades av gruppen, det äldsta redan från tiden 1969-70. Det rörde sådana ganska artskilda företeelser, såsom att ett antal polismän under åren 1969 och 1970 på fritiden hade träffats i en privat

lokal och spelat marschmusik och inspelade tal av Adolf Hitler, att polismän under 1970-talet hade spelat marschmusik, bl.a. Björneborgarnas marsch, i en s.k. piketbuss, att en polisinspektör under åren 1982-1984 hade anordnat sammankomster av typ herrmiddagar, till vilka föredragshållare inbjudits för att tala om överlevnad, kapprustning, vapenfrågor, terrorism m.m., att en polisman hade iakttagits på Operabaren och visat upp en svensk flagga med ett hakkors, fastsatt på kavajuppslagets undersida, att klistermärken för EAP och klistermärken med en nidsbild av Olof Palme setts i trapphuset i VD 1 resp. på ett klädskåp i VD 3, att uniformerade polismän burit märken med svenska flaggan i samband med bevakningen av en demonstration, att en stål hjälm med nazistblem hade anträffats i en lägenhet som disponerades av en polisman (se ovan Vattenläckan och SS-hjälmen), att en polisman hade varit initiativtagare till en sammanslutning som uppgivits gå under beteckningen Stockholmspolisens nationalsocialistiska förening, m.m. Ytterligare ett antal liknande företeelser granskades, och vad som nu redovisats skall ses som exempel.

Den bedömning som arbetsgruppen gjorde beträffande ovan redovisade fall var att det knappast var möjligt att dagens personal vid VD 1 varit inblandad i påstådda händelser 1969-70, att inga belägg funnits för att marschmusik av antydd art förekommit i piketbussen, att ingenting framkommit i uppgifterna om flaggan med nazistsymbolen på Operabaren, att det ålegat varje chef att ha uppsikt över att politiska märken inte förekommit i skett i trapphus och på klädskåp, att endast utmärkelsetecken som finns föreskrivna får användas till uniform, att enbart innehavet av hjälmen i fråga inte utgör grund för att dra några slutsatser om extrema åsikter, att polismannen lämnat en förklaring

till innehavet som framstått som sannolik och att innehavet som sådant måste anses tillhöra den enskilde polismannens privatliv, och att det dels inte förekommit några tecken på existensen av en organisation av det slag som antytts, dels det i övrigt hölls för utomordentligt osannolikt att en organiserad grupp av högerextremister inom Stockholmspolisen skulle kunna verka utan någon annans kännedom.

Arbetsgruppen gjorde den sammanfattande bedömningen att det inte fanns någonting som tydde på att de utredda händelserna ingick i ett gemensamt mönster, och att ingenting heller talade för förekomsten av en extrem politisk gruppering inom Stockholmspolisen.

Beträffande inspektören som anordnade sammankomster noterades att han dels åren 1982-1984 hade arrangerat herrmiddagar med föredrag i skilda samhällsfrågor, vid vilka hade förekommit uttryck för åsikter av extrem karaktär, dels ock ringt ett vakthavande befäl under mordnatten och uttryckt nedsättande omdömen om Olof Palme. RPS fattade den 14 februari 1989 beslut med anledning av polisstyrelsens framställning om att inspektören skulle försättas i disponibilitet, varvid RPS ej fann skäl att vidtaga någon åtgärd. När det gällde sammankomsterna fann RPS att de ämnen som avhandlades knappast kunde föra tanken till något slag av extrem politisk uppfattning och inspektören kunde inte anses ansvarig för vissa åhörars beteenden i samband med mötena. Beträffande telefonsamtalet, som bedömdes olämpligt, kunde det inte komma i fråga att på grund därav aktualisera fråga om disponibilitet. Ärendet avskrevs av RPS.

JO har granskat polisstyrelsens handläggning av ärendet och i beslut den 3 april 1990 uttalat ganska hård kritik både vad gäller kraven på saklighet och opartiskhet; handläggningen har inte uppfyllt de

befogade krav som kunnat ställas på den från rättssäkerhets- och effektivitetssynpunkt.

Av den utredning som gjordes av arbetsgruppen framkom vidare att sex polismän hade besökt Sydafrika under 1980-talet. Det har rört sig om semestervistelser, en bröllopsresa och ett uppdrag som hunddomare i samband med utställning. I ett par fall har besöket gjorts antingen innan anställningen som polis eller under tjänstledighet, och i båda fallen hade resan karaktär av semesterresa.

När det gällde frågan om påstådd inblandning av Stockholmspoliser i mordet på Olof Palme fann arbetsgruppen att den parlamentariska kommissionen granskade angivna förhållanden, varför gruppen saknad anledning att beröra dessa.

Den utredning som gjorts av polisstyrelsen i Stockholm belyser några ganska tveksamma företeelser hos enskilda polismän som funnits inom Stockholmspolisen. Den förhållandevis grundliga inventering av uppslag och tips som arbetsgruppen granskat har dock inte givit något som helst belägg för att det inom Stockholmspolisen funnits grupper som organiserat någon icke demokratisk verksamhet. Å andra sidan är det tillräckligt att enskilda polismän befläckas med rykten om tveksamma företeelser, såsom anstrykning av extremism eller otidsenliga attityder utvisande en oförmåga att anpassa sig till förändringar. Risken för att sådana rykten, sanna eller osanna, drabbar allmänhetens förtroende för polisen är påtaglig, och redan därigenom har en skada uppkommit. Risken skall emellertid inte överdrivas. Antalet företeelser av det slag som arbetsgruppen granskat och redovisat uppgår till ett tjugotal under en tidsperiod som sträcker sig över nästa två decennier. Sett i belysning till antalet verkamma polismän inom Stockholmspolisen rör det sig om en

försvinnande liten mängd. En kontinuerlig vaksamhet mot oönskade yttringar av aktuellt art måste dock självfallet finnas.

När det gäller uppgifter med bäring på mordet på Olof Palme tillför arbetsgruppens utredning inte särskilt mycket nytt. Många av de polismän som undersökts av gruppen, för klarläggande av påståenden om högerextremism inom Stockholmspolisen, har också, som ovan framgått, utretts inom ramen för brottsutredningen, på grund av tips rörande bl.a. påståenden om högerextremism. Inte heller brottsutredningen har givit sådan information att det varit möjligt att med någon grad av säkerhet belägga vare sig påståenden om extremism eller uppgifter om inblandningen i mordet. Man kan inte heller förvänta att ytterligare utredningsåtgärder kan föra saken framåt.